

1. évfolyam.

1910. december

4. szám

# TÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK

## ABAUJ-TORNA VÁRMEGYE ÉS KASSA MULTJÁBÓL

BORSOD  
ABAUJ-TORNA  
MÚZEUM

ABAUJ-TORNA VÁRMEGYE ÉS KASSA SZABAD KIRÁLYI VÁROS  
TÖRVÉNYHATÓSÁGÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL.

SZERKESZTIK:

**DR. CZOBOR ALFRÉD**

Abauj-Tornavármegye levéltárnoka.

**KEMÉNY LAJOS**

Kassa az. kir. város levéltárnoka,  
a Műemlékek Orsz. Bizottságának  
lev. tagja.

MUNKATÁRSAK:

Csoma József  
Hoffmann Arnold  
Kerekes György  
Ferdinandy Gyula  
dr. Eöttevényi Nagy Olivér  
dr. Puky Endre

Révész Kálmán  
Szabó Adorján  
dr. Takács Menyhért  
dr. Tóth-Szabó Pál  
Varju Elemér  
dr. Veress Endre.

MEGJELENIK ÉVNEGYEDENKÉNT.

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE HAT KORONA

KASSA  
KASSAI KÖNYVNYOMDA ÉS LAPKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG  
1910-515

# TARTALOM.

|                                                                                                                                 | Lap |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Az oktatásügy története Kassán. 1394—1599. Irta: <b>Kemény Lajos</b>                                                            | 233 |
| Abaujvármegye és Kassa városa az I. Rákóczy Ferencz és Thököly-féle fölkelések korában. (1670—1685.) Irta: <b>Szabó Adorján</b> | 237 |
| Abauj- és Tornavármegye a honfoglalás előtt. Irta: <b>Csoma József</b>                                                          | 245 |
| Erdélyi adalékok a kassai református egyház és iskola történetéhez. (1653—1668.) Irta: <b>dr. Veress Endre</b>                  | 248 |
| Felső-Vadász. Irta: <b>Puky Andor</b>                                                                                           | 254 |
| Kassa küzdelme a német katonaság beszállásolása ellen (1660—1665.) Irta: <b>Kerekes György</b>                                  | 260 |

## Családtörténet.

|                                                                                       |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| A Lybayak. Irta: <b>Csoma József</b>                                                  | 277 |
| Abauj- és Tornavármegye nemeseinek összeírásai. Közli: <b>dr. Czobor Alfréd</b>       | 282 |
| A Tornavármegyében kihirdetett czimeres nemeslevelek. Közli: <b>dr. Czobor Alfréd</b> | 283 |

## Vegyések.

|                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Képirás. Ágyunevek. Irta: <b>dr. Iványi Béla</b>                               | 289 |
| Óltalom-levél. Közli: —y.                                                      | 292 |
| Viharos közgyűlések Torna-vármegyében 1660-ben. Irta: <b>dr. Czobor Alfréd</b> | 293 |

## Irodalom.

|                                                                                              |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Eöttevényi Nagy Olivér dr.: A dinasztikus politika hullámzásai. Ismerteti: <b>dr. Cz. A.</b> | 295 |
| Harsányi István: Kisztei Péter élete és munkái. Ismerteti: <b>K. L.</b>                      | 295 |
| Ferdinandy Gyula: Vármegyék reformja. Ismerteti: <b>dr. Cz. A.</b>                           | 296 |



## Az oktatásügy története Kassán 1394 — 1599.

BORSOD  
ABAUJ-ZEMPLEN  
MUSEUM

Midőn Kassa lakossága a reformáció tanítását az 1526-ik évben befogadta, az oktatásügy is a protestantizmus hatása alá került, aminek jelensége, hogy a városi tanácsnak gondja van reá, hogy a gyermekek az iskolát látogassák.<sup>1)</sup>

A reformáció első magyar hirdetői közül Dévai Bíró Mátyás, Batizi András, Gálszécsi István, Székely István, akik életük hosszabb-rövidebb idejét Kassán éltek le, a tanuló ifjúság számára írják könyveiket magyar nyelven s azok az alatt az idő alatt, míg Kassán — 1536—1552 — magyar világ volt, az iskolában kétségtelenül használatban voltak.

A protestáns latin iskolát az ő hármas csoportjával Melancthon tanítványa, *Stöckel Lénárd* Bártfán az 1540-ik évben meghonosította s tanítványai Kassára is átplántálták.

*Sigmund* angenemt hat und von im kauft öm (= um) flor. hundert und czwanczig. Alzo das dy genannten flor. XLII. doran abgen und vor das wbrige soll der Sigmundt alle lor czalen und geben dem oft- genannten Paulo Zeypner flor. XX. (= 20) bis czw foller czalung. Alzo das der gemelte Paulus czw *Crockaw* studiren soll und kayn Mensch ym sulchs gelt nicht hinderen soll, zo her (= er) aber nicht wold studiren und wold sulchs gelt unczimlichen vorczeren, zo wirdt man sulchs bestimpts gelt an der Schult, dy seyn Vatter und auch her der Stat schuldig ist, nemen. Kassa v. jk.

1) 1557. Feria tertia post Lucia. Stephanus Kyrssner ex voluntate et commissione senatus suscepit officium tutoris pueri Andreae nomine, filii quondam circumscripti domini Martini Cheff ita, ut et puerum et universa eiusdem bona ad se recipiat et possideat ac puerum in schola institui curet et fidelem tutorem agat et omnium bonorum curam habeat diligentem. V. jk.



Gergelius Simon, Csabay Mátyás, Szikszai Kovács Balázs, akik az 1554—1561-ik években Kassán tanítanak, *Stöcket* bártfai tanítványai vagy segédei voltak s alatta tanult Frölich Tamás is,<sup>1)</sup> aki Kassán 1559-ben a város lelkésze lett.

A három osztályba csoportosított tanulók a legelsőben tanulják az olvasást, írást és kis kátét; a másodikban a latin nyelvtant (grammatica) és olvassák Terentíust; a harmadikban a latin és görög írókat, ékesszólástant (rhetorica), költésztant (poetica) és a számtant.<sup>2)</sup>

A magyar nyelvet sem hanyagolták el, mert az iskolának az 1570-ik év óta magyar segédtanítója is van. A katechisáció is (1560.) úgy német, mint magyar nyelven folyik.<sup>3)</sup>

Az 1563-ik évben a tanács a lelkész és iskolaigazgató fegyelmi hatóságát megállapítja s elhatározza, hogy a kántortestendők alól az igazgatót felmenti.<sup>4)</sup>

<sup>1)</sup> Kassa v. lvt. Frölich levele az 1579-ik évből.

<sup>2)</sup> Fraknói id. m. 24. l. és Békefi id. m. 76. l.

<sup>3)</sup> Plebanus et hungarorum et sclavonum concionator cum rectore scholae et Nathanaele, quorundam hungarorum concivium optatam ordinationem proponendum, hanc tulerunt responsionem. Ut die dominico hungarica contio semper mane et postea germanica, ut solitum est, fiat. Hora 12 deinde *catechismus* germanice in maiori, *hungarice* autem in minori (t. i. templo, a szent Mihály-kápolnában) doceatur. Peractis vespertinis praecibus germanica contio fiat in magno templo Feria secunda, si velit, mane hungarice potest docere in magno templo *Gallus Huszár*. Baptisetque infantes in veste albo, ut moris est. Reliqui dies vicissim sint dicati contionibus hungarice et germanice *Rector scholae* resignaturus officium senatui tribus ante mensibus indicet, idem et senatus facturus, si eum retinere noluerit. 1560. Kassa v. jkv.

<sup>4)</sup> Notandum, quod senatus ad requisitionem domini pastoris ecclesiae et magistri scholae conclusit domino iudice bis sententiam senatorum inquerente, quod illa autoritate, quam publice ipsis, pastori videlicet et magistro scholae dederunt, debeant, possint et valeant usi eamque exercere, tales scholae coadiutores et templi tenere ac suscipere, qui essent sufficientes ad talia publica et honesta officia ferenda, ut primum honor et gloria nostris divino rite et modo debito celebretur pueritiaque et pietate et doctrina necessaria de bonorum et honestorum morum exemplis formetur, scandala autem vitentur. Unde *rector scholae* possit *cantoris* officium alteri concedere, cuius opera tam in schola, quam in templo honeste et utiliter uti possit. Actum in consilio feria 3 post conversionis Pauli, quod fuit 26. Januarii. 1563. Kassa v. jkv.

Wingler András lelkész az 1589-ik évben az elemi oktatás és a leánygyermek tanítása érdekében száll síkra s maga is ajánlkozik a tanításra; egyuttal szigorubb fegyelem tartására szólítja fel a segédtanítókat.<sup>1)</sup>

Az iskolában a szindarabok előadása<sup>2)</sup> s vitatkozások (disputatio) tartása<sup>3)</sup> is meghonosult.

Mily tankönyvek voltak használatban Kassán, arról nem maradtak feljegyzések; a városban már a középkor végén a könyvkereskedelem virágzott s az egri tanító (1496.) Kassán jár, hogy tanítványai számára a szükséges könyveket megvásárolja.<sup>4)</sup>

1) „Zum 3. Was die Schul belanget, das E. N. W. mir zulasse eine Reformation dorinnen (nach anderen wohlbestelleten Schulen, dorinnen ich erzogen und gedienet habe, Exempel) anzurichten, und sonderlich den Collegis aufzulegen in ihrer bestellung, das auch ein jeder in sonderheit eine Stunde des Tages mit den kleinen Khnaben (*die bis anher durchaus verseumbt sind worden*) zu laboriren, und wenn man im Sonntag und Sambstag in der Kirchen singet, das sie alle selbst zum Chor treten und mitsingen helfen, auch die Funera deduciren und nicht noch den Discipulis, sondern neben ihnen gehen, auf das die Jugend dadurch mochte in modestia, welche derselbingen gröste Zierde ist, gehalten und alles öffentliche tumultuiren auf der gassen muge eingestellt werden. Auch wen solche Schulordnung beschrieben, E. N. W. dieselbige becrefftigen wolle, das sich ein jeder dornoch richte und E. N. W. mit Schul-Clagen nicht durfe molestiret werden. Entgegen aber was meine Person belanget, will ich durch Gottes Beistand und Genade mit Learen und allen thun, treulich dieses Ampts abwarten, zur Schulen vleisig sehen und sofern es von Nothen, auch in der Wochen dorinnen 1 oder 2 Lectiones proponiren, auch anrichten, das man des Dinstags und Donerstag zur Vesperzeit in die Kirchen mit E. N. W. *töchterlein und dinstboten* halte sat. Kassa v. lvt. 4121/154. sz. a.

2) 1557. Sabbato ante Purificationis Mariae. Dem Schulmeister für die *Comedia* fl. 2. L. Fraknói id. m. 30. l

3) L. u. o. 106. l.

4) „Magistro puerorum, qui pro libris puerorum ad Cassoviam ivit, pro expensis den. 50.“ Bakócz Tamás egri püspök számadó könyvében. Békefi id. m. 344. l. L. még dr. *Békefi Remig*, A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig. Budapest, 1910. 248—275. l. A tudós szerzőnek szintén az akadémiai Oltváni-jutalommal kitüntetett pályaműve tüzetesen foglalkozik tankönyveinkkel. Kassa városa levéltárában *Donatus* latin nyelvtanának hártýára írt, 14-ik századbéli töredéke őriztetik, mely a fizetőtisztek (Loenherren) 1556-ik évi számadásának borító



A 16-ik század második felében Kassán divatozó iskolakönyvekről a *Hensel János* tanító hagyatékában összeírt könyvek<sup>1)</sup> s a *Gallen János* könyvkereskedő elhalálózásakor felvett leltár<sup>2)</sup> nyujtanak tájékozást.

Az iskola felügyeletével a tanács a város lelkészét biztatta meg<sup>3)</sup> s a tanulók szigorú fegyelem alatt állottak; a vesszőzés és elzárás (carcer) is szokásban volt<sup>4)</sup>.

Wagner Márton az ötváros seniora az 1589-ik évben Bártfán megtartandó egyházi zsinatra meghíván a városokat, egyuttal azt az óhaját is kifejezi, hogy abban a tanítók is résztvegyenek s egymás közt a tanítás előmozdításáról tanácskozzanak.<sup>5)</sup>

**Kemény Lajos.**

lapja. A *donata*, *donatista* elnevezés a protestáns iskolákban máig fennmaradt.

1) Egy kassai harangozó könyvtára 1580-ban. Magyar Könyvszemle 1888. évf. 328. l.

2) Egy XVI. századbéli könyvkereskedő raktára. U. o. 1895. évf. 310. l.

3) 1571. 25. Augusti. *Studiosi* contra Vinglerum Andream proposuerunt, quod noluit conciliari, nisi cum iudicio reliquorum ecclesiae ministrorum. — 1581. 11. Novembris. Nota. Ist auch vorgehalten worden, das der herr Pfarrhier soll Achtung geben auf die Schulen, das die Calvinisterei nicht einwurze. Vár. jkv.

4) 1573. Die 9. Novembris. Sigismundus Zaba (Szabó), Michael Varga, Georgius Kotta, Anthonius Pap et alii, quibus cura est commissa *Stephani* pueri, filii *Panli Apothecarii*, in carcere detenti, quod 6 Novembris approbarunt *de virgis cedendum in schola* dicti Stephano; id uti inconstantes retractarunt; petiverunt, illum liberari a tali ignominia, metuentes, ne puer ad turcas profugeret. V. jkv. Jegyzet. Apotecarius másként Bornemissza Pál a Tinódy Sebestyén veje; István tanuló tehát a lántos unokája.

5) Die Herren Ludirectores sind vormals auch nicht ausblieben, wäre dienstlich, damit sie sich untereinander besprächen, wie eben die warhe Religion *neben guten Künsten und Sprachen* und auf welcherley mass und weise der lieben blühenden Jugend möge eingeildet werden. sat. Kassa v. lvt. 4121/4. sz. a.

## Abaujvármegye és Kassa városa az I. Rákóczi Ferencz- és Thököly-féle fölkelések korában. (1670—1685.)

Váratlanul lepte meg Kassa városát Leopold junius 7-én kelt felszólítása.<sup>1)</sup> A császár hivatkozik a kassaiaknak a fölkelés idejében nyilvánított hűségére és abbeli készségére, hogy ha az ország érdekei úgy kívánnák, hajlandók volnának a császári őrséget befogadni; tudatja tehát, hogy mivel a jelenleg fenyegető zavarok főkép a felvidéket veszélyeztetik, szívén viselvén Magyarország épségben maradását, Kassa városában is, mint a felvidék legjelentősebb központján, német őrséget kíván elhelyezni. A megnyugtatójukra hangsúlyozza, hogy a katonaság eltartása nem a város gondja leendő s az őrség szigorú fegyelem alatt lesz tartva.

Spork is mindenképen azon van, hogy a kassaiak aggodalmát eloszlassa. Rothgab János és Püschel Sándor követek útján szóval és írásban<sup>2)</sup> üzeni július 16-án, hogy ne idegenkedjenek ő felsége seregétől, nem fogják kárát vallani; a keményen megfegyvelzett katonák nem lesznek hátrányára se a polgároknak, se a falusiaknak, ellenkezőleg a város javára és védelmére fognak szolgálni.

Azonban a nagyobbára protestáns vallású és ősi szabadságait és kiváltságait féltő polgárság a sokféle biztatás után sem igen óhajtott a császáriak uralmát. Nem elegyedvén a mozgalmakba, okát se látták annak, hogy miért kell-

<sup>1)</sup> Kassa város lt. 9092. sz.

<sup>2)</sup> Spork lev. Kassa városához. Kassa v. lev. 9113. sz.

jen falaik közé a német katonaságot befogadni, holott a császári pátens szavai szerint az idegen katonaság csak a rebellisek megfenyítésére jött be s nem azért, hogy a hűségükben kitartott alattvalókat megterhelje. Azonnal megkeresik tehát Sporkot, hogy várakozzék addig, míg a felségtől beérkezik a válasz. Leopold választát későn kapták meg.<sup>1)</sup> De különben sem változtatta meg a Sporknak adott utasításait s atyai módon inti a kassaiakat, hogy a közjó érdekében köteles engedelmességgel alkalmazkodjanak azokhoz s az őrseget minden vonakodás és ellenszegülés nélkül bocsássák be.

Hasonlóan válaszol Spork is<sup>2)</sup>, aki röviden felszólítja a várost, hogy mivel a felség elhatározása és akarata úgy is megmásíthatatlan, a következő nap délutánjáig vagy legkésőbb az esti óráig nyilatkozzanak, hogy hajlandók-e a legfelsőbb akaratnak engedelmeskedni? Ez esetben számíthatnak a felség jóindulatára és kegyeire, míg ha ellenszegülnek és tovább is késedelmeskednek, mérhetetlen bajokat és károkat zudítnak magukra.

A meggondolásra adott 24 óra elteltével pedig a város falai alatt termett, a külvárosokat elfoglalta s a városnak neki szegeztette ágyuit, hogy azt megostromolja. A szorongatott kassaiak a közelgő veszedelem láttára alkudozásba bocsátkoztak Sporkkal, készek lévén 50 gyalogot befogadni, ha a polgárok szabadalma épségben marad. Spork csak annyit ígért meg, hogy nem fogja terhelni a várost és csak annyi őrseget visz be, amennyit meg sem éreznek.

Jul. 27-én végre Kassa kaput nyitott és Spork seregével és egész táborkarával bevonult. Ötven ember helyett azonban a Grana ezred hat századát és két altholtseini századot helyezett el őrségül,<sup>3)</sup> egy-egy házhoz 10—12, sőt 20—25 katonát is szállásolván el. És ezzel az eddig nem ismert terhek, zaklálások és erőszakoskodások egész özöne zudult a szegény kassaiakra.

Spork jul. 29-én büszkén, mint egy diadalmas had-

<sup>1)</sup> 1670. jul. 29. Kassa v. lev. 9094. sz.

<sup>2)</sup> 1670. jul. 23. U. o. 9114. sz.

<sup>3)</sup> Bécsi hadi lvt. Prot. Exped. Spork jelentése.



vezér, úgy vonult végig Kassán, amely város még eddig német katonaságot nem látott, egész seregével, trombita, dobszó és ágyudörgés mellett, és Spankaut hagyván hátra, akit felvidéki német kapitánynak nevezett ki, Sáros felé vette útját, hogy Murány bevételével bevégezze a hadjáratot.<sup>1)</sup>

A császáriak uralma azzal vette kezdetét, hogy először is a kapuk kulcsait vették birtokukba. Spork a kapuknál talált hajduságot is elparancsolta.<sup>2)</sup> Csáky tiltakozott is ez intézkedések ellen és kijelentette, hogy sem a kulcsokat nem nélkülözheti, se magyar őrség nélkül nem maradhat Kassán.<sup>3)</sup> A város is követelte a kapuk kulcsait, illetőleg, hogy állítassanak vissza régi jogai.<sup>4)</sup> Voltak azonban a kassaiaknak egyéb kívánalmaik is, amelyeket pontokba foglalva adtak át a német fővezérnek. Így befolyini kívántak az őrség létszámának meghatározásába; óhajtották volna, hogy a német őrség függési viszonyban legyen a felvidéki magyar főgenerálissal; tiltakoztak az ellen, hogy a német katonáknak külön bormérésük legyen s végül az idegen katonaság elszállásolása tárgyában maga a hatóság kívánt intézkedni.

Azonban se Csáky, se a város kívánságai nem találtak meghallgatásra. A haditanács ugyanis a Spork felterjesztette pontokra azt a határozatot hozta, hogy a kapuk kulcsai maradjanak továbbra is a német parancsnok kezében; az idegen őrséggel, amíg a helyzet teljesen tisztázódik, egyelőre csak tisztán a felségnek van rendelkezési joga; a helyőrség létszámának meghatározása a legkevésbé sem illetheti meg a kassaiakat, hanem egyedül az uralkodót, aki majd, ha a zavarok megszűnnek, másképp fog intézkedni; a német seregnek különös kiváltsága az, hogy külön bormérései legyenek, ami különben is elég észszerű dolog, tekintve, hogy polgárok nem igen támogatják a katonákat és mindent drágán szoktak nekik eladni, de az esetleg előfordulható czivódások

<sup>1)</sup> A Kassa elfoglalására vonatk. adatokat l. Paulernél. i. m. II. 104—6. l.

<sup>2)</sup> Hadi lvt. Prot. Exped. 1670. 337. Spork jelentése a hadi tanácsnak.

<sup>3)</sup> Hadi lvt. Prot. Exped. 1670. 337. Spork jelent. aug.

<sup>4)</sup> Hadi lvt. Prot. Exped. 1670. 337. szept.

és összeütközések is hamarabb elkerülhetők így, mintha a polgárság a katonasággal közösen használná a korcsmákat; ami pedig a kvártélyosztást illeti, ezt egy, a város kiküldöttjeiből és német katonákból álló vegyes bizottság intézze.<sup>1)</sup>

A császári kormány eme tagadó válasza és elutasító magatartása előre vetette az idegen uralom árnyékát.

A kassaiak Spork, illetőleg a német őrség tulkapásai ellen is hiába emeltek panaszt, Madarász Márton főbíró és Püschel Sándor tanácsnokot küldvén ki egyenesen Bécsbe, az uralkodóhoz; üres biztatásnál azonban egyebet nem nyertek.<sup>2)</sup> Leopoldnak nagy örömet szerzett Kassa megvétele. Felső-Magyarország kulcsának német kézre kerülésével eldőlt a felvidéknek és így Abaujmegyének sorsa is.

## V.

*Abaujmegye a császári uralom kezdetén.* A megye rendei hasztalan esedeztek a trónnál, hogy ne tegye semmivé azt a már amúgy is agyonsanyargatott országot és vonja ki idegen hadait. Hasztalan mutattak rá a királyi hitlevelekre, a történeti hagyományokra és a magyar jogszokásokra, amelyek szerint csak a törvénybe idézett és a felsőbb törvényszék előtt személyesen megjelent vádlottak felett mondható ki a hűtlenség bűne; hiába hivatkoztak arra, hogy a zendülők letévén a fegyvert, a nyugalom ismét helyreállott s Abaujmegye is törhetetlenül meg akar maradni hűségében. A bécsi kormány makacsul haladt a maga útján Magyarország „ügyeinek rendezésében“ s egymásután küldözte a „jók és a megátalkodottak különválasztására“ és „a haza megoltalmazására“ hivatott seregeit. Egyik német csapat a másik után vonul keresztül a megye területén,<sup>3)</sup> amelyek ellátásáról, a tűzértség számára fuvarról, takarmányról stb. és a katonaságnak a szomszédos megyékbe való kalauzolásáról kell gondoskodnia. E végből kénytelen újabb és újabb adókat vetni ki a lakos-

<sup>1)</sup> Hadi lvt. Prot. Exped. 1670. 337. aug.

<sup>2)</sup> Pauler i. m. II. 122. 169. l.

<sup>3)</sup> Így május végén a Shtarenberg, reá egy-két hét múlva a Badeni és más ezredek kiegészítésére küldött csapatok. Proih. C. Ab. fol. 93. 98. Leop. mujus 25-én és jun. 9-án kelt leiratai.



ságra. Azonban a megye ama három járása, amely török hódoltság alatt volt, csak nehezen szolgáltathatta be a kiszabott adót, amelyre a törvények értelmében ugyis csak felerészben volt kötelezhető, a még be nem hódolt járások falvai pedig a német katonák zsákmányolásai következtében a lakosoktól pusztán hagyattak, „és aki hová látott menni, elfutott,” és többnyire török területre költözött. A végbeli magyar katonák is féktelenül garázdálkodnak; a szendrei végbeliek például Czéczei Nagy Varga Mihálynak „hat jó kövér ökrét” hajtják el, amelyekkel a német gyalogosok számára fuvart szolgáltatott, ami annyira elidegenítette a szegénységet a fuvaradástól, hogy elfut előre és marháit inkább a hegyekbe hajtja.<sup>1)</sup> Az is megtörténik, hogy a szatmári parasztság példáján buzdulva, akiket az ottani parancsnok bujtogatott fel a saját uraik ellen, bizonyos kedvezmények kecsegtetésével, az abauji jobbágyság is egyszerűen megtagadja az adót. Ezért kénytelen a megye Spork intézkedéseirez folyamodni a bujtogató szatmári parancsnok ellen, mert ha „fűvében le nem nyomattatik a parasztság szarva,” féltő hogy „nagyobbra terjed.”

Az elhagyott birtokok jobbágysáira kivetett adót a törvények értelmében a földesurak tartoznak beszedeltetni, akikre amugy is újabb és újabb adókat rónak a folyton szaporodó közszükségletek miatt. De a nemesség helyzete más okból is lehetetlenné kezdett válni. A megye keserűen panaszkodik el Sporknak, hogy hiában bizott a felség szent intiójában, amely szerint a német hadakat „nem hivei elnyomására, hanem inkább oltalmára, avagy ezen hazában felgyulladt tűznek, zenebonának oltására és lecsendesítésére küldötte legyen,” sajnos, éppen az ellenkezőjét kell tapasztalniok. Mert ha talán volnának is olyanok, akiket hűtlenséggel lehetne vádolni, ámbár ilyenek tényleg nincsenek, azokkal szemben is a törvény utasításai szerint kellene eljárni, ahelyett azonban a törvény ellenére „sok becsületes ember és főrendek neveit” egyre-másra jegyzékbe írják össze, azokat

<sup>1)</sup> A megye utasítása a Sporkhoz küldött ablegatusoknak. 1670. jun. 19. Pr. C. Ab. fol. 100—101.



„némely prédálók vádlására kergetik és javaikban prédát hányatnak.“ Ha a puszta vád elég lesz erre az eljárásra, ugy senki se marad ártatlan és ha nem szűnik meg „ezen fogdosás és vádlás szerint való üldözés,“ úgy a nemesség nagyobb része elfut, a haza nyilvánvaló confusió-jára.<sup>1)</sup>

Az üldözöttek között van először is Baksa István, megyei főjegyző, akinek élete már nem egyszer forgott veszedelemben. Pedig ő ártatlan, hiszen ápr. 10-ike óta Zrínyi elfogatásáig nem is volt Rákóczinál; bizonyosan azok vádolták be, akiket sem írásban, sem tettel nem támogatott. Erős Gábor marháit és lovait Strassoldo mind elhajtotta, kéri Sporkot, hogy adassa vissza, „mert ártatlan lévén, hogy így büntetessék, Isten ellen való dolog.“<sup>2)</sup> Hasonló „szabadságtalanság“ esik Kubinyi Lászlón és Bónis Ferenczen is, akiknek szabadlábba helyezése ügyében Csákyhoz<sup>3)</sup> fordul a megye.

Junius első felében már megkezdődött a jóknak és rosszaknak különválasztása, az a véres, kegyetlen hajsza, amelyet a kormány folytatott az összeesküvéssel, illetőleg a zendüléssel vádlottak ellen és mindinkább kivilágított, hogy hogyan kíván Leopold „atyai kegyességétől indítva“ „kedves Magyarországnak fennmaradásáról“ gondoskodni.<sup>4)</sup>

A bosszu, a megtorlás politikáját üzte az udvar s minden törvényes forma mellőzésével fogságba került mindenki, aki csak legkevesbé is gyanus volt.

Az elfogatások annál könnyebben mentek, mert a német generálisoknak — sajnos — nem egyszer magyar emberek játszottak a kezére, így például, amint már említettük, Bónist is homonnai nemes emberek, köztük a hírhedt Fodor Ádám

<sup>1)</sup> Az Enyiczken tartott junius 19-iki megyegyűlés instructiója a Sporkhoz kiküldött Horváth György egri kanonok, Baksa István főjegyző, Nagyidai Székely András és Lengyel János számára. Pr. C. Ab. 1670. fol. 100—102.

<sup>2)</sup> U. o. Pr. C. Ab. fol. 102—3.

<sup>3)</sup> Az enyiczkei megyegyűlés határozatából kifolyólag. Proth. C. Ab. fol. 103—4.

<sup>4)</sup> Leopold jun. 13-án Bécsben kelt rendelete a megyéhez. Pr. C. Ab. fol. 105.

fogták el utközben s miután kirabolták, Spork főhadiszállására hurczolták.

Baksa István is azok közé tartozott, akiknek a neve a gyanusak jegyzékébe került. Hasztalan védelmezte a vármegye; a kiméletlenségig szókimondó, kálvinista embernek különösen a katolikus papok között sok volt az ellensége s végre is Spork, mint felségsértőt és hazaárulót július 11-én elfogatta. Bűnül rótták fel, hogy részt vett az április 11-iki gönczi gyűlésen, valamint a Rákóczi-féle pataki összejövetelen, ahol Staremburg elfogatása után arra buzdította a jelenlevőket, hogy „most már lássanak derekasan a dologhoz.” Közismert hazafiúi érdemeit és szolgálatait nem vették figyelembe; az se szolgált mentségére, hogy Patakra voltaképen csak véletlenül került s hogy a tokaji főparancsnok elfogatását is ellenezte<sup>1)</sup> és Tályán éppen ő indítványozta a fegyverletételt és a meghódolást.

Hiába védte a maga igazát Zichy kamaraelnöknél és Szegedy püspöknél, a Sporknak adott aranyak sem nyitották meg börtöne ajtaját és hasztalan kért vizsgálatot maga ellen, végig kellett szenvednie egy hosszú esztendei raboskodás gyötrelmeit.<sup>2)</sup>

Igy járták végig az összes elképzelhető forumokat Abaujmegye küldöttei is, a német generálistól a főkapitányig, Joanellitől, a felvidéki bányavárosok kamaragrófjától, a szepesi kamaráig, a hercegprimástól a kancellárig s az országbíróig és innen az udvarig, de sajnos, anélkül, hogy fiait az üldöztetésektől és a börtöntől megmenteni, az országos törvényeket megoltalmazni és az ősi jogain esett sérelmeket orvosolni tudta volna.

A bosszútól lihegő hatalom a nőket sem kímélte; így jutottak fogságra Bochkay Istvánné, Török Kata, továbbá Forgách Istvánné és Barkóczy Istvánné,<sup>3)</sup> akiket a bebörtönzött uri asszonyok hosszú sora követett.

A szepesi kamara előtt jellemzően panaszolják el az újabb törvénytelenségeket. „Minemű keserves és nyomorúsá-

<sup>1)</sup> Pauler i. m. II. 5. 7. 8. 96. 314. l.

<sup>2)</sup> Pauler i. m. II. 94. l.

<sup>3)</sup> Pauler i. m. 83. 86. l.

gos állapotja legyen ennek a magyar nemzetnek, azt minden magyar érezheti, noha a mi kegyelmes urunk ő felsége kijelentette, hogy csakis a törvények szerint akarja hiveit a vétkeستől elválasztani. Azonban ennek ép az ellenkezőjét tapasztalják, mert a nemes embereket minden törvényes idézés és a törvény szokott rendén való elmarasztalás nélkül, pusztá vádak alapján, személyekben, javakban némely mostoha fiai által elfogatnak, javaikban prédát hánynak és tisztességes főasszony állatokat megfognak, javaikban károsítatnak és rabságban tartatnak.“ Ami eddig hallatlan példa Magyarországon, mert „nem is törvény, hogy az asszonyi állatok nótában essenek, sőt ha férjeik elmarasztaltatnak is, feleségeik és gyermekeik részét a végrehajtáskor el szokás különíteni, e mostani actiók pedig mind különbet mutatnak és mindenestől felfordulását“ tapasztalják törvényeinknek.<sup>1)</sup>

Azonban hiába kéri a kamarát „nagy szeretettel,“ hogy orvosolja a nemesség személyein és javain esett sérelmeket és a még ki nem bujdosott hűtelenekkel szemben alkalmazkodják az ország törvényeihez s azok ellen se egyes emberek vádjai alapján járjanak el. Az eredmény ezuttal se több üres biztatásnál és ígéretéseknél. A kétszínű Csákytól se kapnak egyebet jó szónál.<sup>2)</sup> Spork is a felsőbb parancsra hivatkozik, ami pedig a javak lefoglalását illeti, az a szepesi kamara műve, az Erős Gábor ügyében emelt panaszra válaszólag pedig kereken kijelenti, hogy Erős rebellis s mint ilyen nem kapja vissza jószágait.<sup>3)</sup>

**Szabó Adorján.**

<sup>1)</sup> A szepesi kamarához kiküldött ablegatusok utasítása a junius 28-iki Nagyvidán tartott megyegyűlés határozatából kifolyólag. Pr. C. Ab. 1670. 109–110.

<sup>2)</sup> Pr. C. Ab. fol. 112.

<sup>3)</sup> U. o.



## Abauj- és Tornavármegye a honfoglalás előtt.

L á n d s á k. 1. Hossza 150 mm., 2. h. 150 mm., 3. h. 110 mm., 4. h. 84 mm. mind a négy; a bronzlándsák azon egyszerű fajához tartozik, melyeknél a szárnyak széle egyszerű görbülettel kanyarodik ki.

K a r p e r e c z e k. Számuk nyolcz. Ezek közül 7 egész, egyet próbául eltörtek, hét zárt, egy — törött — nyílt, a zártak közül hat valószínűleg egy mintában öntetett; nagyságuk, súlyuk ugyanaz, mindannyian köralakuak, külső kerületük 294 mm., belső átmérőjük 75 mm., négy élűek s az élek csak legkeskenyebb részükön mennek át henger idomba. A 7-ik zárt karperecz szinte köridomu, de amazoknál laposabb, két élű, vékony részénél egy domborodás öntési hibából származik, külső kerülete 262 mm., belső átmérője 62 mm. A nyílt karperecztörédéek hengeridomu, köralaku, átmérője 73 mm.

E karpereczek egyikén sincs disz.

### Vaskor.

A tárgyalt korszakok elmúltával elveszítjük a biztos fonalat, mely eddigi utunkban követett. Az ezeket követő időkben — noha közelebb esnek hozzánk — az emlékek s leletek gyérebbek lesznek. Ennek oka részben a vasanyag romlandóságában, részben abban keresendő, hogy ezen romlékony leletekre még néhány évvel ezelőtt sem voltak a találók kellő figyelemmel.

Nem említve kelet népeinek magas műveltségét e korban, midőn már az indus fényes sziklatemplomok állottak s az egyiptomi piramisok több ezredéves multról regélhettek, földrészünk kulturnépeinek írott emlékei hazánk akkori multjának homályára is némi világosságot vetettek.

Igy értesítenek arról, hogy Kr. e. a IV-ik században a *kelta* népvándorlás és telepedés kezdődött meg hazánkban s azon területen, mely Abauj-Torna megyét magában foglalja, egy gall törzs, a bányaműveléssel s vastermeléssel foglalkozó *gotinok* lakoztak.

Egyetlen *authenticus keltakori lelet* a megye területéről a gibárti és bűdi határ közt elvonuló Gata árokban talált lelet, melyben legjellemzőbb a nagy cserépedénybe helyezett összehajlitott vaskard, mely most úgy ahogy kiegyenesítve a felsőmagyarországi muzeumban látható; e lelethez tartoznak a szintén jellemzetes vaskések, a kardtok pántjai, egy paizs fogantyú, csattok s egy ezüsttel kivert lándsa.

Megyénk kiesett a római foglalás területéből s így *római emlékek* után itt nem kutathatunk. E korról egy bronzfibula tanuskodik, melyet Bernátfalván találtak s egy kicsiny éremlelet Ináncsról, mely Vespasianus, Domitianus, Nerva, Trajanus, Hadrianus, Antonius Pius, Faustina senior és junior s M. Aurelius császároktól veretett érmeket tartalmazott. E lelet is azon körülménynek tudható be, hogy a rómaiak a mai Dubnikon Sárosmegyében már ismerték s művelték az opálbányákat s ide megyénk területén át közlekedtek Pannoniával.

A népvándorlás korát a kassai lelet képviseli. E leletről *Mihalik József* a következőket írja: „Kassán a köztemetőben, mely a Kassa és Bárcza között húzódó domb északkeleti lejtőjén fekszik, sirásás közben, körülbelül három, négy ember csontvázára bukkantak. A csontok mellett különböző tárgyak feküdtek, nevezetesen egy fekete agyagból készített, részben fényesre simított és zezug vonalakkal ékesített füles edény, továbbá egy vaskésznek négy darabra esett rozsdátté töredéke, egy kerek, mellsőlapján domborúan kiemelkedő, szaruból készített csatt, melynek peczke bronzból van s végül egy

ezüst fibula vagy ruhakapocs, mely teljesen egyező a bakodi, szabolcsi és perjámosi leletek fibuláival. Ez a lelet korát is közelebbről megállapítja. Mindezek a népvándorláskori germán fibulák kifejlődésének legkorábbi idomai közé tartoznak s így a kassai köztemető e telepéből származó leletek korát a III. század végétől a IV-ik század derekáig terjedő időbe tehetjük s az ezen időtájban itt tanyázó *vandal-féle germánoknak* tulajdoníthatjuk.<sup>1)</sup>

A IX-ik század végén honfoglaló őseink lépték át mai hazánk határát. Diadalmas utjokat csatáikban elszórt fegyvermaradványok, hálaáldozatok, áldomások helyei s az elhunytak felett emelt sirhalmok jelölik.

Minden az ezen korból s első településük idejéből fennmaradt emlék kiváló értékkel bír reánk, mert ezekből ismerhetjük meg honfoglaló őseink életmódját, házi eszközeit, ékszereit, fegyvereit s temetkezési szokásait.

Ezen korból is maradtak fenn emlékek megyénk területén. A monai halom ősnagyar temetkezését már fentebb ismertettük. Ezen kornak maradványa a rásonyi halom is, mely az ötvenes években avatatlanok által felásatott; benne még élők tanúsága szerint, zabola, kengyel s más egyéb vastárgyak s töredékek találtattak. E leletekhez társulnak még a szórványosan talált zabolák, kengyelvasak sarkantyuk, melyeket szántás közben az eke forgat ki.

Ezek jelölik a helyeket, hol egy évezred előtt a honfoglalás nagy munkájában véres tusák s győzelmek vívattak.

Ezen kor már a történelemé.

**Csoma József.**

<sup>1)</sup> Dr. Sziklay János: Magyarország vármegyéi és városai. 472. l. Arch. Ért. XIV-ik k. 77—78. l.



## Erdélyi adalékok a kassai református egyház és iskola történetéhez.

(1653—1668.)

Ismeretes, hogy a kassai református egyház csak 1644 tavaszán alakult meg, midőn I. Rákóczy György erdélyi fejedelem elfoglalván Kassát, — mely addig német kézen volt, — márczius 12-ikén kíséretével bevonult a városba és fejedelmi jogán megalapítá az egyházközséget, melynek husvét napján — márczius 21-ikén — tartott isteni tiszteletén maga is résztvett. De ismeretes az a küzdelem is, melyet az orthodox-lutheránus várossal az abaujmegyei rendek is folytattak a kálvinisták érdekében, kivált a fejedelem 1648-ban bekövetkezett halála után, a minek csakis az 1649-iki pozsonyi országgyűlés vetett véget. Ez biztosítá XII. törvénycikkével a kassai reformátusok vallásszabadságát, melynek érvényt — a városi tanács további tiltakozása folytán — *gróf Pálffy Pál* nádor szerzett azzal, hogy 1650 februárius elején Kassára jött és egy heti tárgyalással megtörte azokat, kik még mindig nem szivlelték a reformátusokat körükben. Az ő erélyességének köszönhető, hogy azok — annyi bántódás és szenvedés után — végre (a mai Mészáros- és Apáczautczák sarkán) telket kaptak templomuk és iskolájuk felépítésére.<sup>1)</sup> Az építkezés azonban lassan haladt, mert a hívek erőtleneek voltak hozzá s három esztendő multán sem fejezhették be, habár még Erdélyből is segítették őket istenes igyekeze-

<sup>1)</sup> Révész Kálmán: Százéves küzdelem a kassai református egyház megalakulásáért. Budapest, 1894. 50. és 81. l.

tükben. Ezért az egyház 1653 végén három embert újra utnak indított a *keresztények közé*, meghagyván nekik, hogy mindenfelé gyűjtögetve, Gyulafejevárig menjenek és keressék fel *Taraczközy Ferenczet*, az ottani káptalani levéltár requisitorát, aki már előbb is támogatójuk volt.<sup>1)</sup>

A kassai „orthodoxa helvetica ecclesia” előjáróságának reménykedése nem is volt hiu és hiábavaló, mert kiküldött atyjafiai nem tértek haza üres kézzel. Sőt, midőn hat esztendő múlva *Barcsay Ákost* is megkeresték, évente 500 forintot rendelt neki segítségül a debreczeni harminczad jövedelméből örökidőkre „valamig azon vallás gyakoroltatik,” megjegyezvén, hogy még a „következendő fejedelmeket is Isten úgy boldogítsa,” ha e jó indulatából származott adományát megtartják, „Istennek törvénye is azt kívánván tőlünk — ugymond — neve dicsőségére s ecclesiánknak előmozdítására igyekezzünk.”<sup>2)</sup> Egyéb segílyt a kassai egyház tudós papja, *Czeglédi István* maga gyűjtött abból a szomorú alkalmából, hogy 1660 nyarán II. Rákóczy György temetésére meghívták prédikálni.<sup>3)</sup>

Hanem *Barcsay* valóban fejedelmi támogatása mellett is csak 1666 tavaszára készülhetett el a kassai református templom, mert bizony a fejedelem megöletése után többé senki sem törődött hagyatékával. Ezt az egyház annyival sulyosabban érezte, mivel most már az iskola megépítéséhez és felállításához is hozzáfogott, mert az eddigelé ideiglenes helyiségben, valami bérházban vagy valamelyik presbíter lakásán szorongott.<sup>4)</sup> Ám az egyháznak erre most sem lévén „derekas jövedelme,” az építést „magánoson, mások segítsége nélkül nem accomodálhatta,” a miért patronusához, *Apafi*

<sup>1)</sup> A kassai református egyház hozzáintézett ajánló levelet mellékelten I. sz. a. közöljük.

<sup>2)</sup> *Barcsay Ákos* fejedelem levele a kassai református egyházhoz Szászsebesről, 1659 május 31-ikéről; *Erdélyi Protestáns Közlöny* 1879. évf. 343. l. — Ezt meg a többi alább idézett levelet az Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltárából néhai Szabó Károly közölte.

<sup>3)</sup> Egykoru feljegyzés a *Történelmi Tár* 1880. évf. 584. l.

<sup>4)</sup> Ezt abból következtetjük, hogy az iskola 1656-iki törvényeit ismerjük; kiadta őket Révész Kálmán a *Történelmi Tár* 1893. évfolyamán 550—558. l.



Mihályhoz is könyörgő levelet küldött, alázatosan kérvén benne, hogy „mutassa kegyelmességét“ iránta és ujítsa meg Barcsay adományát, hogy kegyelmességét megismervén, „fejedelmi dicséretes emlékezetit minden rendek előtt decantálhassák örökre.“<sup>1)</sup> Ezt a vallásos fejedelem — ugylátszik — meg is tette, sőt még évi 100 tallért ígért hozzá a maga nevében is.<sup>2)</sup>

A kassai egyház élén ezidőben egymás mellett két vallásos, tudós lelkész állott, akik odaadó buzgósággal működtek és apostolkodtak nehéz, szegényes viszonyaik közepette. Az első *Kovácsnai Péter*, aki 1662 elején terjesztette a bibliát és izgatott hatáskörében, hogy olvassák és tanítsák.<sup>3)</sup> A másik (1653-tól kezdve) *Czeglédi István*, aki nemcsak a bibliával, de saját munkáival is ápolta és fejleszté a vallásos életet. Éppen 1665 tavaszán is egyik könyve kiadásával foglalkozott, ám az egri püspök (Pálffy Tamás) nem engedte meg, hogy Kassán nyomják — miként előbbi műveit, — sőt haragjában „ugy bévágta utját,“ hogy még Kassa környékén is széles földön nem akadt nyomdász, aki neki dolgozni mert volna. Amint ennek Erdélybe is hirtel ment, Apafi rendelkezésre bocsátotta az erdélyi tipográfiát; amit Czeglédi nagy hálával vett ugyan és „alázatosan csókolgatá“ érette a kegyes fejedelem levelét. De mivel maga-szeme s jelenléte nélkül nem végezhetette volna korrekturáját, megírta neki, hogy a sárospataki iskola nyomdájában akarja kinyomatni, a hová könnyebben átrándulhat, ha a szükség úgy kívánja és könyvtárára is szüksége leend; habár nem is tudja, mikor fogják a nyomdát visszaszállítani Patakra.<sup>4)</sup>

Ezt valóban nem is birta megvárni, úgy hogy műve (Az új frigy szekrénye előtt Dágon le-dülése) öt esztendő múlva

<sup>1)</sup> A kassai református egyház Apafi Mihályhoz Kassáról, 1666 június 24-én; *Erdélyi Protestáns Közlöny* 1879. évf. 343. l.

<sup>2)</sup> Révész Kálmán adata a *Századok* 1908. évf. 126. l.

<sup>3)</sup> Legalább ez tetszik ki a mellékletünk II. sz. alatt közölt leveléből.

<sup>4)</sup> Czeglédi Apafihoz Kassáról, 1665 június 2-án írt levele; az *Erdélyi Protestáns Közlöny* 1871. évf. 5. l.



„mégis csak Erdélyben jelent meg,<sup>1)</sup> miután kiadót reá nem találván, arra kérte a fejedelmet, hogy „bár csak papirosbeli istenes adakozással segélléné igyekezetében“, mivel „ezen a földön minden útakat elfogtak tőle“ ellenségei. Szenvedései közepette lelke a „pataki scholábul szépen megépült“ kassai református iskola szép virágzásán nyugodott meg, lévén ekkor már három mestere<sup>2)</sup> és hét osztálya, „melyekben classicus praeceptorok tanítanak,“ úgy hogy a református vallás védelmére méltán ellenfalának tekinthette az „episcopalis Academia“-val szemben; kivált, ha az erdélyiek továbbra sem szűnnek meg támogatni. Ez irányban egyidejűleg Teleki Mihály és Bethlen János uramék pártfogását is kikérte.<sup>3)</sup> E végett, egyháza érdekében 1668 őszén maga is ellátogatott Erdélybe, hol Bornemisza Anna fejedelemaasszony megkedvelte és tudását annyira becsülte, hogy — visszatérve Kassára — felszólítására egy olyan munka írásába fogott, melyben minden keresztyén vallást szembeállítván a reformátussal, „a szentírást a szentírásbul úgy világosította meg, hogy minden renden lévő, igaz vallású embernek használjon“ vele. Czeglédi e 25 ivre terjedő munkája (Sion vára) csak halála után jelenhetett meg, habár a kassai nyomdász ivét négy forinttal számította s kinyomatása alig 100 forintba került volna;<sup>4)</sup> mert 1670 nyarán Kassa újból a császáriak hatalmába jutott és Czeglédi elfogattatván, vele betetőződött üldöztetésének sorozata, melynek — mint tudjuk — az lett a vége, hogy tavaszra Pozsonyba idézték, hová betegen elindult, de 1671 junius 5-én Nagyszombat határában meghalt; a „páristák“ pedig a hatalom fegyveres támogatásával 1673-ban az árván maradt templomot és főiskolát elfoglalták.<sup>5)</sup>

<sup>1)</sup> Hogy ez lehetett, sejtethő abból, mivel Apafi Mihálynak van ajánlva.

<sup>2)</sup> Ezt maga Czeglédi említi, de 1667 szeptember 9-iki meghívójukból ismerjük neveiket is: Felvinczi Sándor, Lisznyai Pál és Almási Péter; a *Sárospataki Füzetek* VI. évf. 446. l.

<sup>3)</sup> Czeglédi Apafihoz és Telekihez Kassáról, 1667 július 21-én írt két levele az *Erdélyi Protestáns Közlöny* 1896. évf. 153. l.

<sup>4)</sup> Czeglédi Bornemisza Annához 1668 december 13-án Kassáról írt levele; ugyanott, az 1871. évf. 6. l.

<sup>5)</sup> Egykoru feljegyzés Révész értekezésében, a *Századok* 1908. évf. 129. l.

## Oklevél-melléklet.

## I.

*Kassa, 1653 december 12.*

A kassai református egyház Taraczközi Ferencznek.

Generose domine fautor ac patrone nobis omni honore colendissime Addictissimam servitiorum nostrorum commendationem prae-missa. Isten Kegyelmedet minden lelki és testi jókkal boldogítsa, kívánjuk.

Nyilván vagyon Kegyelmednél minemő kegyelmességét az szent Isten rajtunk Kassa várossában lakó keresztyéneknek kezdette tündököltetni: úgy, hogy az ő szent igijének tiszta folyamatját mi közinkben is be hozván, liberum exercitiumot engedett. Az szent Istennek segítségével immár hozzá is kezdtünk az Isten templomának, scholájának fundamentomból való felépítéséhez, melynek véghez vitelére magunktól erőtelének vagyunk. Kelleték azért ezen levelünk praesentáló hiteles atyánkfiait, úgy mint Kolosvári István, Gyóni Pál és Bódis Mihály uramékok az keresztyének között és Kegyelmedhez is kibocsátanunk ujobban; mire való képest Kegyelmedet, mint kegyes fautorunkat kérjük, mutassa Kegyelmed minden istemes jó akaratját, adakozását és segítségét mi hozzánk, Hogy az Kegyelmed istemes adakozása és segítségével építhessük meg az Istennek házáat, scholáját közöttünk. Mely ebbeli Kegyelmed hozzánk megmutatandó jó akaratját mi is istemes imádságunk által igyekezzük meghálálni. Az Ur Isten az maga dicsőségére tartsa meg Kegyelmedet.

Datum Cassoviae, die 12. mensis Decembris. Anno 1653.

Generosae Dominationis Vestrae

servitores addictissimi

*Universitas fratrum Helveticorum confederatorum.*

*Külczime:* Generoso domino Francisco Taraczközi, regni Transilvaniae in Alba Julia capituli curam gerrendo etc. Domino, patrono et fautori nobis colendissimo.

(Eredeti, két gyűrűpecsét nyomával; Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltára; Mike Sándor gyűjteménye.)

## II.

*Kassa, 1662 februárius 3.*

Kovásznai Péter Szenczi Kertész Ábrahámnak.

Sok nyomorusági után, adjon Isten Kegyelmednek édes [jó] Uram még ez életben is vigasztalást!

Hogy [Kegyelmedet] még hallom életben lenni, igen örülöm; adja Isten Kegyelmednek derekas felépülését ez romlott hazának lelki

hasznára! Magam mind egészségben voltam ugyan, de házam népe kíváltképpen itt Kassán betegessé lőn. Alig hinném, hogy innen másua vihetném; ha Istennek úgy tetszik, meg is indulok innen rövid időn. Igen fáj szívem rajta, hogy Kegyelmed levelét nem láttam; kérem Kegyelmedet, ne nehezteljen ujjalag arról és egyéb szűkeges dolgok felől írni. Itt a *Biblia* elkelne,<sup>1)</sup> de hogy a mindennapi olvasása nem urgeáltatik sem privatim, sem publice, senki sem szemeskedik végette; a' mi itt vagyon, rövid nap elkel, csak hogy igen drágálják, mert flor. 8-ban telik materiájában<sup>2)</sup> tall. 3, compacturáért flor. 2 den. 50 csak simplexért is. Eddig egy is nem volna benne, ha úgy adták volna, a'mint az előbbi editiók<sup>3)</sup> járanak. Kegyelmed tudja mindazonáltal miben kerültek, etc. Szívem szerint kívánczoknál alá Kegyelmetek látogatására, de az szerrel való járás, még szükségem végett is, merő kinom. Kérem Kegyelmedet egyet a' Bibliában neköm is szakasszon, ha meg nem bántódik Kegyelmed vele. Az én könyvecském száma s nevek felől is tudósittana,<sup>4)</sup> a' melyek héjjával estem, szerencsétlennen helyire. Keszenti az atyámfia Kegyelmeteket, keszentem és is K[omám] asszonyt. Tartsa meg az Ur Kegyelmedet az ő kegyelmib[en]<sup>5)</sup> épen, minden injuriák ellen s engedje látnom Kegyelmedet örömmel. Amen!

Kassán, 1662 die 3. Februarii.

Kegyelmed atyjafia, kedves komja

*Kovácsnai Péter mpr.*

*Külszime:* Nemes és böcsületes Szenczi K. Ábrahám uramnak etc. N[agy]bányán; nekem kedves komám uramnak.

(Eredeti, sajátkezű; Erdélyi Nemzeti Muzeum levéltára; gróf Kemény József gyűjteménye)

**Dr. Veress Endre.**

<sup>1)</sup> Érti a Károlyi Gáspár-féle *Biblia* Szenczi K. Ábrahám által 1661-ben Kolozsvárt nyomtatott ivréti kiadását; R. M. K. I. k. 976. szám a.

<sup>2)</sup> Ámbár javítása daczára tisztán látszik: *maderiban*, érthetetlen; talán *materiájában*.

<sup>3)</sup> Ez a szintén Szenczi K. Ábrahám által 1660-ban Váradon nyomtatott bibliára vonatkozik; R. M. K. I. k. 970. szám a.

<sup>4)</sup> Kovácsnai 1662 előtti munkái közül sajnos csak egy 1649-ben Groningenben álnéven megjelentet ismerünk.

<sup>5)</sup> Ez, meg a fenti [szó] helye egérrágtá, üres.



## Felső-Vadász.

„Hullatja levelét az idő vén fája.“ A nagy magyar költő gyönyörű sorai után, nyomában „én is ez avart jártam.“ Jár-tam, járom is nap-nap után s az annyi százados vén levele-ken, mint ködfátyolképek tűnnek elő a régmúlt, gyakran igen borongós képei.

Árpád vérű nemzeti királyaink uralkodásának alkonyán, V. István alatt tűnik fel Lőrincz fia Miklós ispán (comes); családja az előkelőbb, nagyobb birtoku — proceres, bene-possessionatus — nemesek közül való. Testvérei és fia, szintén Miklós, 1296-ban osztoznak meg nógrádmegyei ősi birtokai-  
kon Iván, Dorogh, Weseken, Tyzesd, Emberesd és Homok-  
terenye falukon.<sup>1)</sup>

Miklós már V. István király alatt Zólyomvármegye fő-ispánja. Ezen állás akkor nagy kitüntetés volt, mert Zólyom-  
megye területéhez tartozott Liptó, Turócz és Árva későbbi  
megyék területe is. Előtte és utána is oly urak viselték e  
hivatalt a Gyarmati Balassák ősei közül, mint Demeter, ki  
I. Károly ellen Sáros várát bírta s egyik hőse volt a Chák  
Máté-párti ellenzéknek a rozgonyi csatában. Majd a még  
hiresebb Donch ispán, ki eleinte szinte Chák Máté pártjával  
tartott, később Károly király pártjának legerősebb támasza  
lett, Árva várát elcserélte a királylyal Stridó és Csáktornya,  
majd Komárom várával és azt a páratlan kitüntetést kapta,  
hogy aranyos czimerjelvényt viselhessen.

Midőn István király Ottokár cseh királylyal Moson

<sup>1)</sup> Wenzel G.: Árpád k. Uj Oktár. XII. kötet. 480. 503. és 504.  
szám alatt.

körül („circa Musunium“) csatát vívott, Miklós már mint zólyomi főispán, vitézül harczolva nehéz sebet kapott. Kun László király alatt a cseh király Győr várát alattomban elfoglalván, ennek visszavételeért indított háboruban a vár vívása közben ismét több sebbel tért meg övéihez. A fiatal király ellen pártot ütött főurakkal Főveny mellett vívott ütközetben igen kitüntette magát. Részt vett a nevezetes morvamezei ütközetben, hol Ottokár maga is elesett, hol Miklós ispán ismét több sebtől vérzett és sajátkezűleg több ellenséget levágott. Ezen győzelem erősítette meg Habsburg Rudolf fején a császári koronát és biztosította Ausztria birtokát utódai részére. Mennyi szomorú emlék fűződik e bár győztes, de a magyar nemzetre végzetes csatához!

A kitartó hűség és vitézség biztosította Miklós comesnek az anyagi elismerést is. Kun László király 1279-ben fent leírt tetteit felsorolva Ermes (Ormos), borsodi várföldet, Vodaz (Vadász), Genda (Gyanda), Che (ma ismeretlen), Wezeken (juxta Petervasara), Demenefelde (Demenefölde), részben abaujmegyei birtokokkal ajándékozza meg.<sup>1)</sup>

Ugyancsak László király 1280-ban kelt adománylevelével, melyben főleg a morvamezei ütközetben szerzett érdemeit említi, „terram seu villam Janustelky“, a mai Jánosd falut adja neki. Még ekkor is Zólyommegye főispánja.<sup>2)</sup>

Már előbb (1278.) az egri káptalan előtt a Bebek és Csetneky családok ősei Zubogy — Ozdabugh — birtokot zálogba adják az Ajton (Achton) nemzetségű Szuhay János fiainak Heym és Demeternek és általuk Lőrincz fia Miklós ispánnak hatvan márka finom ezüstért.<sup>3)</sup> 1279-ben bizonyítja az egri káptalan, hogy a birtokot ki nem váltották a Bebek-Csetneky ősök.<sup>4)</sup> 1281-ben az egri káptalan már a fenti két levelét átírva László király okmányában, melyben a király szavai szerint a zálogból ki nem váltott Zubogyot Lőrincz fia Miklós ispán és János fiai Heym és Demeter örök birtokába bocsátja, újra átírja.<sup>5)</sup>

<sup>1)</sup> Gróf Zichy család Oklevéltára. III. k. 1. sz.

<sup>2)</sup> Gróf Zichy. cs. Oktr. I. k. 45. sz.

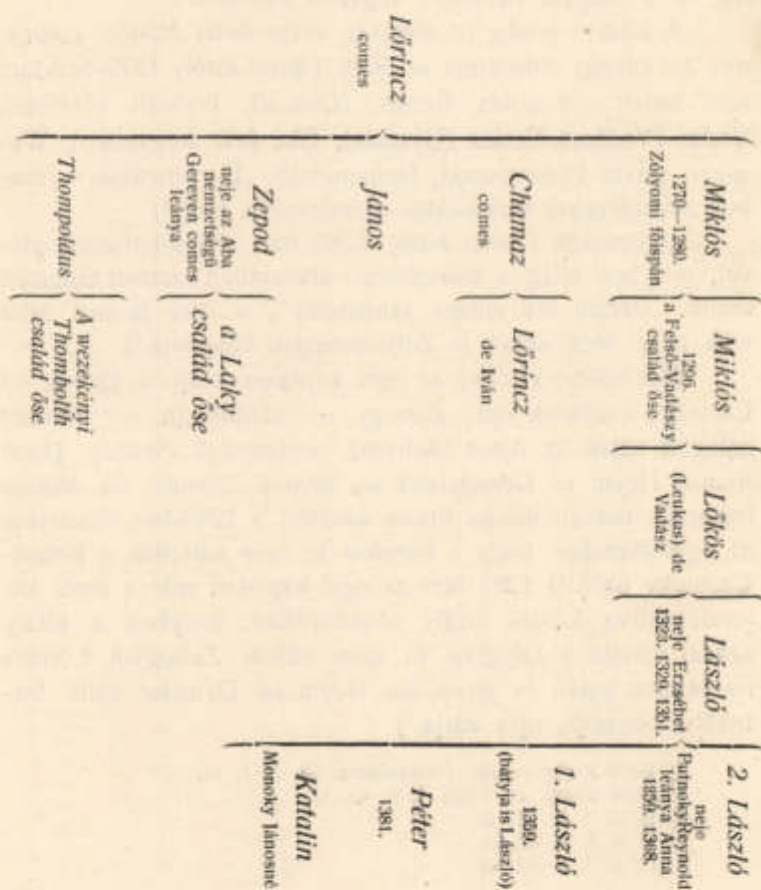
<sup>3)</sup> U. o. I. k. 41. sz.

<sup>4)</sup> U. o. I. k. 42. sz.

<sup>5)</sup> U. o. I. k. 52. sz.

A fent említett három okmányban az Ajton nemzetségű Szuhayak és Miklós zolyomi ispán, mint szerzők együtt említettnek anélkül, hogy meghatároznák a részesedés arányát; ez arra enged következtetni, hogy hősünk — *dilectus miles*, mint a király mondja — *Miklós* szintén az Ajton genusból származott, hanem a legközelebbi sógorsági viszonyban volt azzal. Ez az utolsó eddig ismert adat, mely róla szól. Utódai még több mint egy századig virágzottak, mikor egy országos catastropha áldozatai lettek.

Az előbbiek és a következő események könnyebb áttekintése végett közlöm a családfát:





(Lásd 256. o.)

*Katalin*

Monoky Jánosné

*Monoky  
Orsolya*  
Czekey László  
neje Zemplén-  
megyei

## 2. László

neje Putnoky Reynold

*János*  
1378.

## de Fel Vadász

*Czekey  
György*  
148.

*János*  
1381.

*László*  
1381.

*Zsigmond*  
1381.

*Imre*  
Máté Debrő  
birtokán paritosa  
1403. esztendőn  
elcsúszott, titok  
nem maradt.

1296-ban osztoznak Lőrincz comes fiai Chamaz, János, Zepod, Tmpold és Miklós fia Miklós ősi nógrádmegyei birtokukon.<sup>1)</sup>

1299. évben perelnek a Kurityányi nemesek Lőrincz unokája Miklós ispán fia Miklóssal „Buskfelde“ borsodmegyei birtokért Roland nádor előtt, mely birtokot a Kurityányi nemesek Zeped comes ellen már a király előtt megnyertek, melynek birtoka miatt Miklósnak Nyarád (Naragh), Ormus, Zdubugh (Zubogy) birtokain több mint 100 márká kárt tettek. A nádor előtt kiegyeztek; Buskfeldét átengedték Miklósnak és ő lemondott a Kurityányiak által okozott károk kereséséről. Ekkor is bírja Miklós az atyja által az Ajton genusból eredő Zuhayakkal közösen szerzett Zubogy falut, bár hihetőleg csak részben, mert a Zuhayak Zubogyiaknak is nevezik magukat ez után is.<sup>2)</sup>

Ugyancsak 1299. évben Roland nádor előtt a lovagi erény és keresztény erkölcs azon korban igazán ritka szép példája folyik le. Lőrincz unokája, Miklós ispán fia Miklós, perbe idézi Veres Jákót a Szuhavölgyből, állítva, hogy egy rész birtokát erővel elfoglalta. Veres Jákó azzal védelmezi a foglalást, hogy néhai ura, a felperes apja, Miklós, hű szolgálataiért azzal őt megajándékozta. A nádor esküt ítél állítása megerősítésére. Jákó azonban néhai ura emléke iránt való tiszteletből az esküt visszakinálja néhai ura fiának, ki azt

<sup>1)</sup> Wenzel Árp. k. Új Okr. XII. k. 480. sz.

<sup>2)</sup> Wenzel Árp. k. Új okt. XII. k. 503. szám.

szintén atyja jó emlékeért el nem fogadja és a kérdéses földterületről alperes, néhai atyja hű szolgája javára lemond.<sup>1)</sup>

Miklósnak csak Lőkös fia maradt; ez is fiatal korában halt meg; László nevű fia lett egyetlen örököse. László már 1323-ban el akarta adni Zubogy-Görmör nevű faluban az őt illető s még szépapja által szerzett részt; de ezen eladásnak Zuhay Heym fia Lukács ellentmondott és így Benedek fia Domonkos, a Pelsőczi Bebek család őse, nem szerezhette meg újra ezen ősi birtokát, melyet atyja és nagybátyja idegenitettek el a családtól. Zubogy később a felváltva Zubogyi és Szuhay nevet viselő, mint szinte az első szerzőktől származó család birtoka szerepel; ezek kezére került a Vadászy család itteni birtoka is.<sup>2)</sup>

Az egri káptalan 1329-ben arról ad bizonyítványt, hogy Vadászy Lőkös fia László Jánosd (Iwanustheleke) és Makranczy János fiai, László és Simon, Wadaz (ma Alsóvadász) birtokai közt a határjárást teljesítette és a felmerült ellenzéseket kiegyenlítette.<sup>3)</sup>

Giletfy Miklós nádor 1347-ben Borsod- és Hevesvármegyék nemeseivel Szihalom mellett — „prope villam Zenholm” — nádori gyűlést tartott és ekkor Iványi Lőrincz, a Chamaz fia, azon kéréssel állott elő, hogy mivel ő Vadászi Lőkös fia, Lászlóval egy nemzetségből származott — „in una linea generationis esset” — a nála lévő osztálylevelet mutassa fel, illetőleg mivel László többel bír, új osztályt kér. László halasztást kért, mivel László nevű fia tudta nélkül ezen ügyben nincs joga felelni. A halasztást meg is kapta, de mint a nádor 1351-ben kelt levelében mondja: a kitűzött terminuson újabb halasztást kért, mert László fia Miklós esztergomi választott érsekkel Rómába utazott s még vissza nem tért. Újabb halasztást kapott a szokásos három márkának az újra kitűzött határnapon előlegesen leendő lefizetésére kötelezettsége mellett. Az új határnapon ismét személyesen jelentek meg a felek; ekkor Vadászy László előadta, hogy mivel az ő atyja Lőkös halála után mint kiskoru

<sup>1)</sup> Gróf Zichy Oktr. I. k. 276. szám.

<sup>2)</sup> U. o. IV. k. 490. szám.

<sup>3)</sup> U. o. XII. k. 504. szám.



gyermek maradt árván, ha volt osztály a család tagjai között, az arról szóló levél Lőrincz apja, Chamaz, mint idősb atyafinál lehet csak. Lőrincz állítása szerint nála osztálylevél nincs. Ezután Vadász László azzal érvelt, hogy ő az ősi családi javakból semmit sem bir és az ő birtokában lévő számos javak birtokjogának igazolására felmutatta V. László király már fentérintett 1279- és 1280-ban kelt eredeti leveleit, melyek őse, Miklós zólyomi főispán részére adattak s ezzel bebizonyította, hogy mint szerzemények, csak egyenes utódait illetik. Ezen értelemben döntött a nádor is a mellette lévő főurakkal együtt.<sup>1)</sup>

Vadász Lászlónak két László nevű fia volt; a két egyenű testvér a középkorban nem épen ritka eset. A híres László erdélyi vajdának, ki Ottó királyt elfogta s tőle a koronát elvette, Károly király szinte két László nevű fiát említi, mint pártosokat.

Az egyiket bizonyosan papnak szánta, azért adta az esztergomi érsek udvarába, kivel Rómában járt; ezen László fia nélkül nem akart a fentebb ismertetett perben nyilatkozni, mint írástudatlan, ezért várta Rómából haza fiát, ki mint litteratus felvilágosíthatta a családi okmányok alapján: így is történt okvetlen. Bár ezen fia sem említették a „litteratus” czímmel, pap lett-e vagy sem, a róla szóló két adatból ki nem vehető, csakis hihető; utódai semmi esetre sem maradtak, mert később okvetlen volna róluk szó, midőn egy fél-század múlva birtokaik gazdát cserélnek.

Született még Erzsébet — családi neve ismeretlen — nevű nejétől egy leánya, Katalin, ki az előkelő Bogarth-Radván nemből eredt Monoky Jánosnak lett neje; ezek leánya,

<sup>1)</sup> A nádori törvényszéken jelen volt főurak nevei: a) Johannis filii Gyleti quondom Comitis de Thuruch, ez a nádor testvére. b) Nicolai filii Peteuch condam vayvodae Transylvani et Comitis de Zolnok, ő az Aba genus tagja. c) Johannis filii Alexandri Comitis Gumuriensis, ez a Chelen unokája az Akos-nemből, Zach Felicián visegrádi merényletekor a királyi család egyik magmentője. d) Johannis filii Petheuch, az Aba-nemből a Frichy-család őse. e) Johannis filii Ladislai ..., a vezetéknév olvashatlan. f) Philippi filii Philippi de Talya, ez is Aba genusból a Deb-rőy ágból. g) Emerici filii Renoldi magni. h) Michaelis de Bykche. i) Thome et Dominici filii Gebech, (L. Gr. Zichy. Okt. III. k. 11. szám.).



Orsolya, a Kaplon nemzetségű Czékey László, zempléni birtokos neje és fiok Czékey György anyja, illetve nagyanyja után leánynegyedét kap 1408-ban Perényi Imrétől, mint a Vadászy család birtokainak adományos urától.<sup>1)</sup>

László másik hasonló nevű fia a gömöri Rathold nemzetségű Putnoky Raynald leányát, Annát vezette oltárhoz, kitől egy János nevű fia maradt. Maga László még atyja életében elhalt; özvegye másodszor a gömöri Szkárosi Andrásné lett és mint ilyen nyugtatja apósát 150 arany forintról, melyet hozománya teljes megváltásáért kapott.<sup>2)</sup> Már előbb, 1359-ben a rudabányai polgárokat tilalmazza Ormos és Ujfalú, borsodmegyei birtokainak jogtalan használatától.<sup>3)</sup> 1368 után már nincs róla sem emlékezés. Unokája Vadászy János (Johannes de Vadaz) 1378-ban Szepesi Jakab országbíró előtt panaszt tesz, hogy Rudabánya polgárai — „judex, iurati et cives ac universi hospites de Rudabánya“ — az ő borsodmegyei Ormos és Nyárád falvait jogtalanul károsítják. Az országbíró megbizsa a jászai konventet, hogy Rudabánya polgárait, a mennyiben a panasz igaz, a kártételektől a király nevében tiltsa el. Ugy látszik, a város polgárai igen rossz szomszédok voltak, tizenkét év alatt kétszer kellett a szomszéd birtokosoknak a törvény védelmét igénybe venniök. A rudabányaiak valószínűleg abban bizakodtak, hogy a birtokos Vadászyak az akkori erdőborította területtől jó fél napi járásra eső *Felső-Vadász* abauj-megyei faluban vagy épen nem, vagy oly későn vesznek az okozott károkról ottan lakó jobbágyaiktól tudomást, hogy a kár bizonyítása csaknem lehetetlenné válik és a legrosszabb esetben is, mint a példa mutatja, megelégszenek a rendretusitással.<sup>4)</sup>

A Garay Miklós nádor által 1381-ben Abauj- és Sáros-megyékkel Kassa mellett tartott gyűlésben Vadászy Jánosnak már fiai, Zsigmond, László és János, kéri a nádort megbizott-

<sup>1)</sup> gróf Zichy cs. Oktr. V. k. 480. szám.

<sup>2)</sup> gróf Zichy. Oktr. III. k. 157. szám.

<sup>3)</sup> gróf Zichy O. 102. szám.

<sup>4)</sup> gróf Zichy O. 4. k. 41. szám.

juk által, hogy Laky Lynkát és Laky Beke fiát, Jánost, tiltsa el Gyanda abaujmegeyi falujok erőszakos használatától.<sup>1)</sup>

1387-ben István nádortól Papy Dezső fia László meghatalmazott által azt kéri Vadászy Jánosnak Zsigmond, Imre és Péter (?) fiai, hogy Laky Jánost tiltsa el Gyanda abaujmegeyi falujok elfoglalásától.

A Lakyak mint Zepud comes utódai és így a Felső-Vadászy család őse, Miklós ispán testvérétől leszármazottak, tarthattak, illetőleg csak támaszthattak igényt Gyanda birtokára, bár ez csak Miklós zólyomi ispán utódait illette jogosan. Nincs kizárva, hogy az utódok összeházasodtak vagy zálogot szereztek Gyandára. Gyanda falut csak Tomor választja el északra Laktól, északkeletre Felsővadászról. A XVII. században a török hódoltság idején pusztult és néptelenedett el. Most Tomor község határának egy része 1848 előtt mint pusztá (praedium) szerepel. Innen vette a Gyandai Kormos család előnevét. Leányági utódait a Bizáki Puky család birja.<sup>2)</sup>

Az Árpádverü nemzeti királyok után az Anjou Károly, de főleg fia Nagy Lajos nemcsak egyik legnagyobb, de legmagyarabb királya volt Magyarországnak; összes hódításai a magyar birodalom területét nagyobbitották s ha olasz birtokait és foglalásait megtarthatja, ezek is a magyar korona függelékei lettek volna. Ő alatta olvadtak a magyarsággal össze úgy a keletről, mint nyugatról bevándorolt különféle törzsek; halálakor alig tett számot az itt-ott még nemzetiségét a „vis inertiae”-vel védő idegen elem. Halála után kezdődik a bizonytalanság és „post multos casus et tot discrimina rerum”, annyi zűrzavar után Zsigmond fejére kerül a korona. A legyilkolt Károly király vére előre veti árnyékát; még nem hagyja nyugodni a Zsigmonddal elégedetlen dinasztákat. Héderváry Kont István és társai hiában vérzenek el a bakó pallosa alatt, az ország nagyobb része egyetért Kont fegyvernökével,

<sup>1)</sup> Gróf Zichy. Okt. IV. k. 166. szám

<sup>2)</sup> Több okmány a Puky család levéltárában Tomoron. Megvan itt az interregnum alatt (1446) Gyandát illető oklevél: Prelati Barones nobiles et Proceres regni Hungarie Universi stb. Datum in Congregatione nostra generali prope Peech celebrata in festo beati Barnabe Apostoli Anno Domini 1446.



kinek szájába a költő e szavakat adja: „Uram király, a párt-  
ütő te vagy.“ Az ország első méltóságaival, Kanisay János  
esztergomi érsekkel és Pelsőczy Bebek Detre nádorral az  
élén fegyvert fog; egyik párt a másik várait ostromolja, meg-  
érkeznek Csáky Miklós és Marczaly Miklós erdélyi vajdák  
zászlóaljaikkal a királyellenes párt támogatására, de mielőtt  
a döntő harcz elkezdődne, sikerül Garay Miklós macsói  
bánnak pártatlan erélylyel, közvetítő ügyességgel a békét  
megkötni, mely teljes bűnbocsánatot biztosított a felkelőknek.  
A fegyver letételére kitűzött napot épen a primás és nádor  
nem tartják meg; végre meghódnak, de már a primás  
elveszti Esztergom várát, a nádor Szent-György vára és Szik-  
szó városa árán menekül. Ez a béke sem tart soká, ismét  
fegyvert fog az ország nemessége és most már oly gyors  
eredményt ér el, hogy magát a királyt is elfogja és Garay  
siklói várában majdnem háromnegyed évig fogva tartja. Ismét  
Garaynak sikerül a békét megkötni; a király szabad lesz; de  
kormányzása most sem sok jót ígér; több törvényt megsért.  
Debrőy István magának a királynak főkincstartója, Debrő,  
Tálya várak ura, az Aba nemzetség egyik mátravidéki  
ágának feje II. Endre aranybullájának záró soraiban rejlt  
nagyon is kétes értékű biztosítéka mellett az 1403-ik évben  
még egyszer fegyvert fog, de már csak a Tisza mentén Heves-,  
Borsod-, Ung-, Zemplén-, Abauj- és Gömörmegyékben lakó  
nemesség egy részének támogatásával.

Az ő zászlójához áll a Felső-Vadászy-család utolsó  
sarja, Imre is; — testvéreit nem említi a királyi levél; vagy  
elhaltak már előbb, vagy vele érte valamelyiket a szomorú  
végzet.

A gyilkos csata Eger környékén folyt le; Zsigmond  
király levelében csak így említi: „a csatában, hol Debrőy  
István pártosaival ellenünk és hűveink ellen harczolt“ („in  
conflictu, ubi Stephanus de Debreu cum certis suis compli-  
cibus contra Majestatem nostram, nostrosque fideles et eorun-  
dem devastationem procedebat.“) A királyi zászlóaljok élén  
Perényi Imre főpohárnokmester tűnt ki legjobban, ki lováról  
sebeektől borítva a földre zuhant, majd magához térve, újra  
lóra ült és ujult erővel a pártosokra rohanva, azokat futásra

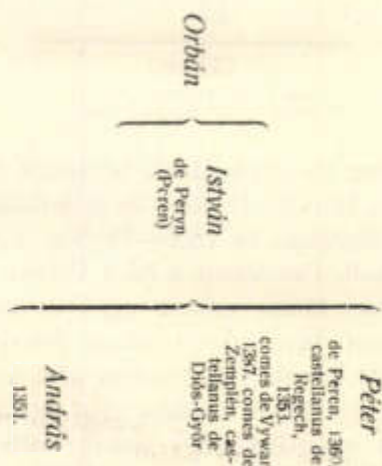


kényszerítette. A vezérek elmenekültek, de Vadászy Imre halva maradt a csatatéren.

Ezen csatával a Felső Vadászy család története is véget ért. Zsigmond király még ugyanazon év, 1403. nov. 5-én Székesfehérváron kelt adománylevelével az elesett Imre, ki utódok nélkül, mint hűtelen halt meg, összes birtokait: Vadász és Jánosd abaujmegyei, Balásháza, Ormos, Nyárád, Tövises és Kelecsén borsodmegyei Népes- és Németmező elpusztult hevesmegyei birtokait Perényi Imre királyi főpohárnokmesternek adja, ki azok birtokába a következő 1404-ik évben a jászói konvent kiküldötte és Monay András, Nyomáry János királyi emberek jelenlétében ellenmondás nélkül bevezettetett.<sup>1)</sup>

Ezzel megszűnt Felső-Vadász birtokos urainak székhelye lenni; olyan dinaszták, mint Perényi Imre és utódai a Füzér, Terebes, Sztropkó, majd Sáros-Patak, Siklós várak urai, nem lakhattak egy félreeső nemesi curiában.

A Perényiek ezen ugynevezett nádori ágának leszármazását mégis közlöm, mert egy századig Felső-Vadász urai voltak és több tévedést helyreigazít, melyet Nagy Iván s itt-ott mások is közöltek, részben tévesen.



<sup>1)</sup> Gróf Zichy. Oktr. V. k. 297. 305. szám.

Lásd 263. o.

*Péter*

|                                                                                                                                                                             |                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                            |                                                                         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|
| <b>Miklós</b><br>főpohárnok,<br>1386. castellanus<br>de Dios-Quev.<br><br><b>Miklós</b><br>1425. főlovász-<br>mester; neje<br>Palóczy Hedvig.<br><br><b>László</b><br>1436. | <b>János</b><br>bán<br><br><b>Miklós</b><br>1412. 1416. | <b>Imre</b><br>1488. castellanus<br>de Dios-Quev.<br>1406. tilkos<br>kanccellár; szerezte<br>Füzet, Terébes<br>várakat és a<br>Péter-Vadasszy<br>birtokait adta.<br>Meghalt 1417.<br><br><b>János</b><br>1430—1497. fő-<br>tárnokmester<br>neje<br>Koröczy Katalin<br>(de koröczy)<br><br><b>István</b><br>1465. főétekfő-<br>mester; 1466. fő-<br>tárnokmester<br>Mátyás király<br>ketszer meg-<br>testalta birtokai-<br>tól; kegye: met-<br>kap; bírja: Vi-<br>zsolyt és Abauj-<br>kán; neje<br>Ujlaky Orsolya. | <b>Miklós</b><br>Sztróphó ura,<br>meghalt 1483.<br><br><b>Péter</b><br>1437.<br><br><b>Ferencz</b><br>nagyváradi<br>püspök. | <b>Imre</b><br>1505—15 9-ig.<br>nádor; 1. neje<br>Bathory Borbála<br>2. neje Kaméay<br>Dorottya.<br>Abauj térsé-<br>gének főispánja.<br><br><b>Péter</b><br>neje Kowendi<br>Szekely Klára. | <b>Gábor</b><br>neje Guthy Országy Ilona.<br>Meghalt 1569 Sárospatakon. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|

Perényi Imre kis unokájának, Istvánnak és Ujlaky Orsolyának fia, Imre, Horvát-, Dalmát- és Tótország bánja, Abauj-megye örökös főispánja és 1505—1515-ig egyszersmind az ország nádora volt. Fenmaradt a báró Perényi család nagyszülősi levéltárában Miksa császár egy adománylevele, mely „Siklósi“ czímmel hercegi — német birodalmi — rangra emeli és czimerét bővíti. Ezt azonban sem a nádor, sem fia és unokája, ki egyszersmind családja ezen ágának utolsó tagja volt, soha nem használta; úgy látszik anélkül kapta, hogy kérte volna; vele az osztrák ház királyutódlási igényének elismerését akarta a nádortól megnyerni. Célját nemcsak el

nem érte vele, sőt Perényi, midőn értesült a császár és Ulászló király kölcsönös trónöröklési szerződéséről, ennek mint az ország nádora nyilvánosan ellene mondott.

Felső-Vadász birtokába a Rákóczy-család lépett s „midőn 1517. évben Rákóczy Zsigmond és Ferencz testvérek megszerezték Felső-Vadászt és Selyebet Perényi Imre nádortól 3000 arany forintért. E vételnél társuk Velezdi Kövér János sógoruk volt, mert Rákóczy Ferencz felesége, Tomory Margit, testvére volt Tomory Lőrincznek, ki ezen Kövér Jánosnak testvérét Margitot birta nőül. Kövér János magtalanul halván el, egy 1521-ben kötött egyezséglevelé alapján a szerzett birtokokban levő részeit a két Rákóczy testvér örökölte.<sup>1)</sup>

Tomory Lőrincz elhunytával özvegyét, a Hunt Pázmán nemzetségből származó Velezdi Kövér Margitot, Réghy Kelemen vette nőül; nejével magához ragadta neje s első férjétől született fia, a kiskoru Tomory András gyámságát és számos faluból álló, a Hangácsi várkastélyhoz (castellum) tartozó uradalmát. Ebbe Rákóczy Mihály, kinek anyja Tomory Margit, Lőrincz testvére volt, nem nyugodott bele s mint a kiskoru nagybátyja magának követelte ugy a gyámságot, mint a birtokainak kezelését, kinek halála esetén az örökségre is számított. Elkezdődött köztük a per és közben a hatalmaskodás, mely valóságos rabló hadjáratát fajult, különösen mikor Tomory András, mint Lossonczy István apródja, Temesváron török fogságba esett s mint a levelek mondják, közhit szerint Mohamed vallásra tért.

Most már Rákóczy az egész örökséget a magáénak tartotta; Réghy Kelemennek sikerült azonban I. Ferdinánd királytól a kamarának nagyobb összeg lefizetése mellett királyi adományt szerezni reá.

A Rákóczyaknak akkor még udvarházaik voltak Felső-Vadászon. 1559-ben Felső-Vadászi Rákóczy Mihály és György

<sup>1)</sup> Csoma József, Abauj m. nemes családai. 471. lap. 1492-ben Felső-Vadászt és Selyebet Hangáchy Mihály alnádor Perényi Imrétől, az ő magtalan halála után özvegye, Rákóczy Dorotya, elsőbb Betlenfalvi Thurzó Péterné, Rákóczy Zsigmond és Ferencznek s Ferenczfia Jánosnak és Velezdy Kövér Jánosra hagyja. (Lásd Puky cs. levéltára, Hangáchy cs. clenchus.)



panaszt tesznek Ferdinánd királynak, hogy Réghy Kelemen felső-vadászi „lakóházaikat“ kirabolta, juhaikat és marháikat elhajtotta, több jobbágyaikat Hangácsra vitte fogságba.

Előbb már 1549-ben a pozsonyi káptalan előtt — ezen tájról akkor menekülniök kellett — Réghy és Tomory András elbeszéli, mint ostromolta meg hangácsi kastélyukat Serédy Gáspár, ki azt felgyujtatta, onnan minden ingóságaikat, birtokaik védelmére szükséges okleveleiket és a kastély védelmére használt hadi eszközeiket elvitte. „Kassai generalis cselekedte ezeket s mertek érette vala perelni a kárvallott nemes emberek“, mint a magyarul utána írt 1690. évi megjegyzés mondja.<sup>1)</sup> A kassai főgeneralis Rákóczyak pártját fogta.

Folyt a harcz életre-halálra Rákóczy és Réghy közt; közben egyesek, mint Segnyey László, Perényi Gábor, Bebek Ferencz, megkísérlették köztök a békét, de ez mint arbiter bírának csak kis időre sikerült; hatalmaskodtak és pereltek tovább.

Tomoron még ma is áll a régi egyház; a XV. században csucsives (goticus) modorban, hihetőleg Tomory Pál kalocsai érsek a mohácsi csata szerencsétlen vezére építtette. Ő, mielőtt franciscanus barátta lett, nemcsak Tomort birta unokaöcseivel, Lőrincz és Lajossal, de a szomszéd falvakban nagyterjedelmű birtokokat szerzett; ő volt családja vagyonemelkedésének megalapítója<sup>2)</sup>; csak ő lett oly vagyon ura, mely vallásos érzését követve, képessé tette ily épületet emeltetni. Ezen időben a templom a Tomory-család egy kőházával, fallal és árokkal („vallo et sepibus munitum“) volt körülvéve és megerősítve. Itt tartotta a szomszéd kisnemesség féltettebb drágaságát és leveleit, ide menekült a szegény nép (misera plebs) is önvédelemből. Volt okuk védekezni, mert jött a pusztító fergeteg.

A jászói konvent az 1559. évben (feria quarta post festum Petronelle Virginis) kelt leveléből értesülünk a községet ért katasztrófáról.

Nagyságos Bebek György, Balajthy György és Tamás,

<sup>1)</sup> A Puky-család tomori levéltárában lévő elenchus

<sup>2)</sup> Számos okmány a Puky-család tomori levéltárában.

Felső-Vadászi Rákóczy Mihály és György, Szarvaskövy István és János, Kapay Nagy Balázs, Bor Simon, Balay Ferencz, Csobády Antal nemesek fegyvereseikkel Tomorra rontottak; a megerősített templomerődöt felgyújtották, a szomszéd nemesség és szegénység ott lévő vagyonát elharácsolták.

1560 körül Rákóczy Mihály halála után a király Réghy Kelemen részére kiadott adománylevelével megszűnt a Rákóczyak igénye is; békésebb idő következett, de csak egy emberöltőre; ekkor jött az igazi, a közös ellenség, a török.<sup>1)</sup>

1567-ben már kastélya volt Rákóczy Györgynek Felső-vadászon, melyet Hasszán temesvári pasa védőinek fejére gyujtott és így tudta csak megostromolni. Ezen kastély a ma is földvárnak nevezett területen, a falutól délre nyuló domboldalon volt. Most már szántóföld van a helyén, a planirozás közben sok kőkorszakbeli tárgyak közt régi sarkantyukat és elrozsdásodott fegyverrészeket találtak, különösen sarkantyut a határ más területén is gyakran találtak a szántók, ennél régibb korból valókat is, melyek ma már egyedüli emlékei a dúló csatáknak.

Ezen időtől a Rákóczy-család birta kihaltáig; innen irta előnevét a fejedelmi ág is. I. Zsigmond fejedelem itt született a hagyomány szerint; Vay Tihamér gróf még nem régen mutatta a szobát a mostani kastélyban. Hihető azonban, hogy a kastélyt ő építette, öles vastag falakkal egy emeletre két szöglettoronnyal, mely ma is keveset változott, midőn gróf Vay Tihamér 1870-ben rendbeszedette s ifju nejevel, Beniczky Ilona grófnővel, lakásául választotta és az elpusztult kertet parkiroztatta.

Eszterházy nádor parancsára Abaujmegye az 1641-ik évben Puky Péter szolgabírót küldte ki azon utasítással, hogy írja össze a töröknek hódolt községeket és török adójokat. Ekkor Felső-Vadászon három birtokos volt: Rákóczy György erdélyi fejedelem, Rákóczy Pál országbíró és Rákóczy Mihály. Eger eleste után behódolt a falu a töröknek; előbb 45 frt. volt adójuk, 20 icze vaj és 20 icze méz. 1641-ben már

<sup>1)</sup> Lásd a Rákóczy és Réghy közt dult egyenetlenséget Csoma, Abaujvm. N. Cs.

125 frtot vesz rajtok, 30 icze mézet és vaját, 3 kőszót, egy vágó ökröt, egy dézsa turót. Ekkor a török urak Baydur Memhet szpahia. A tanuk vallomása szerint tizenketten laknak a faluban; ez bizonyosan házhelyre értendő.

A nemzeti ügy s vele II. Rákóczi Ferencz fejedelem bukásával az ő óriási vagyonával együtt Felsővadász is a királyi fiscus kezébe került. A királyi kamara alelnöke, Mesko Jakab, és fiai, Ádám és Jakab, adományba kapják Felsővadászt; utódaik birják egy századig; a múlt század elején báró Mesko Jakabtól gróf Vay Ábrahám vette meg. Utána fia, Károly, és ennek fia, Tihamér gróf birta. Most ennek kisebbik fia, Vay Artur gróf birtokában van.

**Puky Andor.**



## Kassa küzdelme a német katonaság beszállásolása ellen 1660—1665.

Ujabb kísérletek a praesidium bevételére.  
Fenyegetőzések.

*Aug. 5.* Bárczi Ferencz uram ő kegyelme is mondá, hogy Bosnyák Péter uramtul hallotta, hogy most jó conditiókkal bocsáthatjuk be a praesidiumot, különben pedig jön Montecuccoli, erővel is feldulja, felpredálja a várost. S akkor aztán örömost conditiózna a város, s fogja keresni a palatinust, de ez kimosdik belőle s bizony nem segíti.

Biró uram mondá Bárczi uramnak, hogy nem kicsiny dolog, hogy ő felsége igaz hiveit oly hirtelen feldulatná. Hisz ha ő felsége parancsolatját praesentálta volna palatinus urunk, az egész községet felhívtuk volna erre. De ő azt kívánta, négyen határozzunk, holott ekkor a város lakosi maradvánának ránk. Küldené tehát el Bárczi uram — de csak saját szavával — ő felsége parancsát, ha van ilyen. Mondá mégis Bárczi uram: Bosnyák uram esküvéssel mondá, harmadnap itt lesz a veszedelem.

*Deliberatum:* Lehetetlen dolog, hogy ő felsége az várost nem requirálván, mindjárt oly simpliciter dulatná. Azért tovább is kell per tertias personas Bosnyák uramnak, de nem az mi nevünkkel insinualtatni, hogy producálják (mutassák elő) az ő felsége comissióját, hadd publicálhassuk az egész lakosokkal, mert egyáltalán mi ehhez nem szólhatunk.

*Aug. 7.* Biró előadja: dolgainkban járván a generálisnál, meghallgatott, de nyomban a praesidiumot vette elő és sok szóval ajánlá, hogy még most jó módjával vegyük be a

praesidiumot, mert erővel is behozzák. Én azelőtt mindenkor *oly idegen voltam az praesidium bevételére, mint a fáradt eb a nyulászatra*; de minthogy a magyar consilium is elvégezte s látva magam is a szükségét, javallom, hogy még jómódjával vegye be, mert ha hatalommal hozzák be, örömetst írna kegyelmek conditiókat s a palatinus sem segíti: én is összeheszem kezeimet s távol nézem kegyelmek nyomorúságát.

Deliberatum: Mi megmondottuk, hogy magunk ehhez nem szólhatunk, illetve ez az egész város lakosokat, ő nagyságát alázatosan kérvén, minekünk ez aránt kegyelmessen megbocsájtani méltóztassék.

Aug. 11. Biró Bosnyák uram csak birónak, Szentkirályi Sebestyénnek, Nyereggyártó Andrásnak (fürmender) és Madarász Mártonnak szóló levelet akart praesentálni, de a hárma nem lévén itthon, megüzentem s most az egész tanácsot összegyűjtöttem, hogy praesentálja kegyelmek előtt. Bosnyák uram eljövén, csak a négynek praesentálta ő felsége levelét. De szükségesnek tartották, hogy az egész községgel közölje. Bosnyák uram mondá, ily levele is vagyon s holnapra gyűjtse fel az egész községet.

A tárnokmester véleménye a praesidium bevételéről.

Aug. 11. Feja András uram a tárnokmesterhez lévén küldve, referálja: Ő nagysága mondá a praesidium dolgára: Tudja Isten nem is tudok e dologhoz szólni, de mint magyar örömetst szolgálnék hazámnak véremmel is. Mit mondjak, csak fel akarják piszkálni és zavarni az országot, csak piszkálás ez, *csudálkozom némely magyar urakon, ebben mind csak maguk privatumját keresik*. Kérdé, van-e ő felségétől valami publica requisitiókn s mi formán akarják behozni? Mondottam, hogy palatinus urnak ígéré, hogy conditióinkat ő felségétől is confirmáltatja. Mondá arra, conditiókra ne menjenek ktek, mert az egész statusok reátok támadnak s az ország articulust is felfordítják. Felelém: Örömetst nem mennénk, ded ulással fenyegetnek, olyanok vagyunk *mint a mészárszékre viendő juhok*, csak szenvedünk és senki nem oltalmaz bennünket, mit tegyünk ha reánk jönnek? Mondá: édes szép atyánifiai,

az erős ellen a tehetetlen nem állja, csak szenvedjete, de fegyverhez ne nyuljatok. Én is ő felsége consiliariusus vagyok, nem régen is irt levelet, de nem írta s nem is gondolom Kassa feldulását.

Az egész községi közgyűlés tárgyalása a praesidium bevételéről.

Bíró uramat és fürmender uramat generalis hivatta, hogyha ők akarják, a többi is akarja a praesidiumot. Hisz az ő alattvalói is azt akarják, amit ő. De semmiképen nem cselekedtek s jól tették.

*Aug. 12.* Az egész községnek felolvasták a négynek szóló levelet s a palatinus levelét. Bosnyák uram mondá, hogy több levele is vagyon. Felhívták tehát s ő előadá: Palatinus urunk jelen való évben Bécsben több fő és első magyar consiliariusokkal az szegény haza megmaradásán munkálkodván, adták opinioul (véleményképen) ő felségének, hogy Kassát ne hagyja német praesidium nélkül. Továbbá is az pogányságnak gonosz és lator cselekedt vizsgálva, az consiliumban előhozák azelőtt való harmadik esztendővel, mikor kijött volna, megvette Jenőt, Lugost, Karánsebest, tavaly Váradot és így immár minden szándékát véghezviheti, oda lévén a Partium is. Megint ezen esztendőben az török bemenvén nagy erővel s ha valamiképen basát hagyván oda be és az Erdélyt épen magához hódoltatván, minden szándékát szárazon véghezviheti és épen az ő felsége haeredetaria ditióit (örökös tartományait) is, de egész impériumot is turbálni (így!). Noha az erdélyiek instálván, majd félesztendeig ő felségénél segítségért s ő felsége is az egész tanácsával kegyesen arra hajlott, egyáltaljában minden úttal-móddal megsegíti Erdélyt s biztosította is erről Bánffy Dénes által Erdélyt, vagy per tracta vagy fegyverrel. A mint hogy már 3 városokat ő felsége kézhez vett: Székelyhidat, Kővárat és Szamos-Ujvárat, lévén abban ezer emberénél több ő felségének. Noha oda fel a praesidium dolga olyformán volt elvégezve már azelőtt is, ő felsége e dolgot tractáltatván, azért csak hozzák be. De palatinus urunk mint régi jó-akarója kegyelmeteknek magára vállalta. Az első kedvetlen



válaszra ki akarta magát mosdani, eszébe vevén, hogy ő felsége méltóságának nagy kisebbségével s magának is nagy gyalázatjával lenne. Csak Bosnyák uram kérte, hogy ő felsége minden requisitióját praesentáltatná önagsága, amit rá is bízott s ime. meg is tett. S ha erővel behozzák, bizony annyi javával sem fog birni senki is, mint a pálczám. Soha pedig emberségem, becsületem ne legyen ez világon, ha az veszedelem nem éri kegyelmeteket. A pogány Szőlős táján költöz által, Ali basa földet rabol, éget, majd szintén kapunk előtt az ellenség. Addig által nem viszik az német armadát, valámig itt német praesidiumot nem helyeznek el, mert micsoda okos hadviselő ember volna az, aki szemben menvén ellenségének, háta megett nem hadna securitást. Ha valámint megtolná az ellenség ő felsége népét, lehetne hova menni s az erősség is ne esnék könnyen az ellenség kezébe. Választ kérek késedelem nélkül s ajánlom szolgálatomat továbbra is a városnak.

Ő felsége és a palanitus levele elolvastatott.

Deliberatum: Mint azelőtt, úgy most is ezen dolgot az egész város lakosival közlik, kérvén Bosnyák uramat, keddig legyen türelemmel, mert a mostani sokadalom nagy akadály.

Őkegyelme állatá, hogy ugyan haladékot nem szenvedhet a dolog, de az alkalmatlanság miatt várni fog, de biztosat mondjanak akkor.

Az 5 felső város követei.

Az 5 felső városok követi elérkezvén, a város mostani<sup>i</sup> veszedelmére és nagy romlására következheto dolgokat bíró uram előadá nekik. Ezek ajánlák, hogy kérni kell az egész statusokat, vármegyéket, palatinus urat, hogy coadjuválják (segítsék) a várost. A sok gonoszban forgó veszedelmeket a principálisoknak reportálják, ők különben nincsenek bocsáttatva.

Aug. 16. Az összes lakosokat összehívták; nekik előadja a bíró: Istennek hála, hogy a mostani ünnepet is megértük, bár szívünk nagy gyötrelmével. Hogyan adjuk elő a dolgot?

Fertályonkint külön-külön proponáljuk a leveleket és üzeneteket.

Előadták mind a négy fertálynak.

## A vármegye tartózkodó viselete.

*Viceispán* üzent, hogy több főrendek összegyűltek és kéri, mit végezett a város.

Püspöky uram által kéri a tanács, hogy jöjjenek fel ők is és együtt tractálják a dolgot.

Visszaüzenék, hogy előbb még beszélgetni akarnak és azután üzennek.

Üzenék pedig, hogy azért nem jöttek, mert felesen vannak és egy kis incommoditást tehettenek volna s előbb beszélgetni akartak, nehogy mint multon-mulna a dolog. Kéri, hogy ami dolgok vadnak, mint proponáltatja a tanács.

A tanács ismét kéri, jöjjenek fel.

Üzenik: nincs mód benne. Tárkányi uram is ő kegyelmek körében jövé, hogy ő kegyelmeknek turbáljanak, nincs mód abban, hanem üzenje meg az dolgot a Tanács és község.

Kéri a város, hogy küldjenek fel néhány főrendet, hogy a leveleket és üzeneteket eléjük adhassák.

Üzenik vissza, hogy beszélnek erről és megüzenik.

Üzenték a főrendek, hogy küldjék a leveleket hozzájuk.

Elküldik Madarász és Feja urammal.

Madarász referál: Mindent előadtam. Palatinus urunk levelét igen vizsgálták, ahol azt írja: meg is kell lenni. Azt felelték, a város lakosait illetik e levelek, őket csak consequenter illetik. Azért szóljon a város hozzá, ő kegyelmek jó szívvvel kooperálnak. És hiába kérték, nem akartak hozzá szólni, míg a város és község nem üzeni végzését.

És ezt Székely András és Gyóni Pál uram által meg is üzenték a főrendek.

Visszaüzent a tanács, hogy a főrendek tanácsát kéri.

Ezek újra kéri, hogy discurálván, mit végeztek. Utoljára kéri ő kegyelmek: Van-e módja, oly mediumja a nemes tanácsnak és a nemes városnak, hogy a praesidium bevételeit elháríthatná most. S ha pedig nincs, azt is üzenjék meg, az aránt aztán másképp fognak discurálni.

A nemes tanács és község kiküldvén Székely és Gyóni uramat. Kiket behivatván aztán így üzent: Mi sem azt nem mondhatjuk, hogy reménységünk lehet, avagy nem lehet



mivel még az külső község végezését nem értették. Azért ő-kegyelmek még is tovább mélyebben discouráljanak s üzenjék meg tetszéseket. Hét tagu küldöttséget menesztenek.

A főrendek Chernel György, Divényi Ferencz, Székely András, Horváth Ferencz és Bakay István uramék által üzenték: Valamint azon német praesidium erővel ne jönné, kiből mind ide be, az lakosoknak nagy kára s mind kívül a nemességnek és jószágának nagy veszedelme következnek. Nem lévén sem reménysége, sem reméltelensége kegyelme-teknek az praesidium elhárításában, azért ebben az dologban ahhoz az médiumhoz fogjon kegyelme-tek, hogy jó móddal mind megmaradhasson kegyelme-tek s mind ország törvé-nyével, szabadságával is élhessen, accomodálván mind ő felsége s mind palatinus leveleihez.

Megüzente a város végzését, az első két punctumokat javallották, de a harmadikat semmiképen s ha nincs módjok a praesidium elhárításában, jó szívvvel ellaborálnak a conditiok formálásában. Kérdik, hogy várakozzanak-e még?

Üzenik, hogy most szétmennek s holnap újra felgyűjtik a községet és kéri ő kegyelme-tek, is gyűllekezzenek szintén.

A nemesek egyáltalán nem akarnak recedálni az első tetszesektől. Kérdvén Bárczi Ferencz uramtul, micsoda az a modalitás, arra összeszólván, mondá, hogy lelki-testi szabadságunkban maradhassunk meg.

Bosnyák uramnak megüzenték, hogy holnapra újra felgyűjtik a város népét. Bosnyák uram nehezen értette, mondván, hogy talán ugyancsak tréfának, vagy játéknak tartjuk a dolgot. Ugy is hallja, hogy némelyek azt mondták, *inkább halomba rakatják magukat, hogy sem recipiálják (befogadják) a praesidiumot*. Ha azt kívánja, igen könnyen megnyerheti. Palatinus urunk írt, hogy holnap Szepsibe jön s ha nem kap kedvező választ, egyenesen Murányba megy. Montecucoli az ő szavára, hogy most tárgyal Kassával, Szent Péterhez szállt volna. Egyenesen ide akart jönni, onnan a Tiszához megy, de csak ha a praesidium előbb idejön.

Holnap 6 órára gyűjtik fel a lakosokat.



A község (a közgyűlés) semmiképen sem akarja bevenni.

Aug. 17. Bíró uram declarálta bőbeszéddel, hogy a veszedelem egyáltalán következni fog, mert csak el vagyon végezve, hogy behozzák a praesidiumot, azért odakinn maguk közt discouráljanak.

Publicáltatott palatinus urunk levele, melyben die praesentis ide Kassára pro consultatione terminált, küldjünk oda atyánkfiait.

A camara üzeni, hogy Montecucoli immár Tokaj-felé siet. Parancsolja Zichy praefectus uram, hogy jövő pénteken 1000 kenyeret küldjön a város alá, mely kenyerek vecturáját praestálja a város 100 szekér megadásával s a taxába betudja. A mennyi liszt találtatik, mind süttesse meg és mentül több kenyeret.

Üzeni a város: a vecturát a város nem praestálhatja s a város lakosit tiszteltül megfosztani nem lehet, éhel halóva legyen, de amit lehet, ad s a camara lisztjét is megsütik. A lisztbeli vecturák lehetetlenségéről tudósítsák ő nagyságát. A mennyit lehet, szekereket ad, de mért nem requirálják a felső városokkal is?

A város lakosi Bogdányi István, Ujhelyi Mihály, Tarjáni István, Záborszky István, Zákony Lukács, Galgóczi Éliás, Harangi Szőcs András, Eördög János, Predl Mátyás és Kőműves Mátyás által küldték le tegnapi resolutiojukhoz annectált punctumokat. De ők a tanács és a választott község végzésével nem contentusok, mivel az vagyon benne, hogy bizonyos conditiók mellett bizonyos számú praesidiumot bevesz, csak attingálni sem akarják az praesidium receptióját.

Ujabban üzenték a lakosoknak, hogy ők csak bizonyos conditiók alatt hajlandók a praesidiumot bebocsátani, hogy ő nagysága elsőben sub verbo Regio de aperto bello assecurálja a várost. S ily országos dologban ne láttassék a város magátul cselekedni, terjeszszék az ország statusi eleiben a mostani consularáció alkalmatosságával. Ha ő nagysága ezeket nem cselekszi, a nemes város sem tartozik a praesidiumot bevenni.

Bejövén újra a deputáltak, mondták, hogy sehogy be nem vehetik fejekben, hogy bizonyos conditiók alatt behozzák,

mert azt a praesidiumot immediate bevenni látnánk és így csak reánk hoznánk.

Ujabb limitatiót és determinatiót tévén a tanács, arra lakosok unanimiter consentáltak. Ezt meg is üzenték Bosnyák uramnak. Erre felelé: erre nem kell szót tovább vesztegetni, hanem reportálja palatinus urunknak, maradjon kegyelmetek a maga dolgában.

Bíró uram admoneálta (intette) a nemes községet, hogy adósságukat és más tartozásukat igazítsák el, akár gabonát, búzát, zabot bevesznek.

A nádor nehéz szívvél van a városra.

1661. Aug. 18. Palatinus urunk üzente: Tehányba akar menni ebédre s oda gazdálkodást kíván, itt is a hosdátan meg fog háltni, két csürt kíván kitisztítani.

Méltó, hogy megtegyük és salutaljuk is.

A küldöttek jelentették, hogy egyenesen Tehányba ment s ők utána ide, hogy alázatosan kérjék, vegye el haragját szegény városunkról. Mi nem vagyunk okai, hogy a vulgust reá nem vehették. Az nemesek is, kik elsőben együtt voltak, másnap mind jobb része feljött az városházára és voxokafadták az város közé a praesidium befogadása ellen.

**Kerekes György.**

(Folyt. köv.)

# CSALÁDTÖRTÉNET.

## A Libayak.

A műtörténeti és más közkézen forgó lexikonok két Libaynak tartották fenn nevét. Egyik Sámuel, az atya, másik Károly-Lajos, a fiú.

Libay Sámuelről a Pallas-Lexikon így ír: „ötvös, szül. Modorban 1782, meghalt Besztercebányán 1869 nov. 20. Az ötvösséget Pozsonyban tanulta s miután egyideig Bécsben dolgozott, 1805-ben Besztercebányán telepedett meg. Nevezetesebb művei: a sáska, legyek stb. színezüstből, melyeknek finom kidolgozása és művészi csoportosítása csakhamar ismertté tette Libay nevét. Mint ötvösmunkák Ferencz császár és Napoleon szobrai csaknem egyetlenek a magok nemében; mindkettő finom ezüst szálakból készült; az első Ferdinánd vette meg 4000 aranyért, a második Bécsbe került. E két művéért a bécsi és pesti ötvös czéh dísztagjául választotta meg.“

Fiáról, Károly-Lajosról, ugyanott ez olvasható: „festő, szül. Besztercebányán 1816, meghalt Bécsben 1874. márc. 21-én. Atyjától tanulta az ötvösséget. 1835-ben Bécsbe került, hol a képzőművészeti akadémiát kezdte látogatni s kiváló képességével oly hamar feltűnt, hogy szülei beleegyezésével egészen a festészetre adta magát. 1848-ban Ischlben kiállított aquarellei nevét általánosan ismertté tették; ezután tanulmányokat tett Németországban s János főherczeg támogatásával Olaszországban is. Majd 1855—56-ban Egyiptomot is meglátogatta. Ez utjáról 60 nagy kartonnal diszes munkát (Reisebilder aus dem Orient) adott ki, melynek méltó társa az 50 kartont tartalmazó „Das Album von Tirol, Salzburg



und Salzkammergut.“ Nevezetesebb olajfestményei: Az angyalvár, Poggiai narancsliget, Gastein, a Zólyomi mészegetők stb.”

Mint ezen rövid és rideg leírásból is kitűnik, ez apa és fiú egyaránt megállották helyüket a művészet terén, amaz mint műötvös, es mint festő.

Hogy miért épen ezen két férfiú emlékével foglalkozunk, ezt azért tesszük, mert őket családi származásuk egyesült vármegyénk területéhez kötötte; elődeik itt éltek, innen indultak vándorútjukra Felsőmagyarország regényes vidékein keresztül, hogy nevüknek maradandó emléket szerezzenek.

Torna vármegyében Almáson, amely akkor Szádvárnak volt tartozéka, élt egy jobbágy család az Eszterházy grófok földesurasága alatt; Lippainak hívták, talán előbbi származási helyükről, de Almásinak is, a mely második nevet új hazájuk után nyerték.

A XVII-ik század végén az egyszerű jobbágy család szorgalma után olyan jólétbe jutott, hogy földesurától manumissiót, a jobbágytság kötelékéből való felszabadítást kért s nemességért folyamodott. Ezen korban bőven osztogatták a nemességet; nem járt semmi nehézséggel annak megszerzése s nem gördítettek akadályt a három akkor élő Lippai testvér nemessége ellen sem.

A nemesi levelet 1689. ápr. 28-án állította ki Bécsben I. Leopold a három Lippay, másként Almási testvér, István, János és András részére s mivel a legidősebb testvér, István, már ekkor nős volt, ennek nejét, Vitalius Erzsit, is beírták az armálisba s ez is meg lett a három testvérral együtt nemesítve.

A nemes levelet ékesen festett címer díszítette, melynek kétszer osztott paizsmezejében fölül veres alapon fekete sas, középen ezüstben három biborszín rózsza egymás mellett, alul kék alapon, zöld halmon három szőlőtőke áll erő fűrtökkel. A paizsra illesztett sisakon, melynek takarói kék-arany és veres-ezüst színűek, koronából arany oroszlán nő ki, mely jobb karmában görbe kardot tart.

A család nemességét a következő, 1690. évben Zemplén vármegyében, ennek Zemplén mezővárosában tartott közgyűlésén hirdették ki s Tornán, a megye székhelyén csak nyolcz évvel később, 1698-ban.

Hogy nemességüket miért nem ott hirdették ki, a hol éltek, a hol ismerték őket s a hol nemesi állapotuk anyagi és társadalmi előnyöket biztosított volna nekik? Ennek magyarázata az, hogy ők, a manumissiót megelőzőleg a földesur tudta nélkül, titokban nemesítették magukat s idegen megyében hirdetve ki az armalist, kikerülték a földesur ellentmondását, kinek a kihirdetésről tudomása sem volt.

Az ilyen kijátszása a földesuri jogoknak ez időben nagyon gyakori volt s a szökött jobbágnak valóságos menedéke volt egy-egy könnyen nyert armalis, mely — valamelyik vármegyében kihirdetve — felmentette őt volt földesura hatalma alól.

A családi iratok a három megnesemesített testvér közül csak a középsőnek, Jánosnak, utódairól emlékeznek. A legkisebbről fel van jegyezve, hogy magtalanul halt el, a legidősebből és utódairól szintén hiányzanak a feljegyzések; ezek vagy kihaltak, hiszen ezen kurucz-labancz háborúk idején nagyon olcsó volt az emberélet, vagy a sors más vidékre vetette őket s ott telepedtek meg; vagy a mi legvalószínűbb, manumissiót nem nyervén, ha nemzeti szabadságban akartak élni, szülőföldjükön nem maradhattak. Mert a manumissiót az 1702. évben, az armálisnak Tornamegyében való kihirdetése után csak négy évvel és csak Lippay János és felesége nyerte el herczeg Eszterházy Pál nádortól, mint földesurától.

A középső testvérnek Tamás Annától szintén három fia volt. A legidősebb János, kinek utódai Almáson maradtak a régi fészekben s leszármazói ott még most is élhetnek. A legifjabb testvér, István, 1697-ben született s mint „furcsa suhancz legény,” egy Almáson állomásozó német kapitánynak igen megtetszett. Ez közvetlen a szatmári békét követő időben történhetett. Rábeszélte, hogy menjen véle; lovat is adott alá s midőn Almásról az ezred utnak indult, követte azt egész Tokajig. A Tokajig tartó hosszú lovaglás alatt azonban mindinkább lelohadt az ujdonsült hadfi lelkesedése a katonai pálya iránt, kivált ha elgondolta, hogy ez a német kapitány őt még hazájától távol messze idegenbe is elviheti, — egy jó alkalmat felhasználva, Tokajból lovastól együtt megszökött.



A mint szökésében azon pontig ért, a hol ma a Zombori csárda van, utirányát megváltoztatta, nem hazafelé ment, hová őt könnyen üldözhatték volna, hanem Harangod felé vette szökése irányát. Estefelé hajolván az idő, Belső-Böcsre érkezett, mely akkor a Fáy család birtoka volt s ott a földesuraság nyomtatóitól éjjeli szállást kért s azok őt be is fogadták maguk közé. Reggelre kelvén, a tisztartó faggatóra fogta a fiatal szökevényt, ki neki származását és a német kapitánnyal történt egész kalandját elbeszélte. A legény a tisztartó tetszését is megnyerte; ez őt magánál tartotta, a gazdaságban alkalmazta s később megházasodván, ispánynya tette s ágazatát, mely még a XIX. század elején itt még több mint tíz férfi tagjában élt, a tornamegyei Almásról Belső-Böcsre származtatta át.

A harmadik — születési korrend szerint a középső — testvérnek, Andrásnak, Molnár Zsuzsánnától származott legidősebb fia, András, csaknem úgy járt mint nagybátyja István, a mennyiben a nemességi nyomozat azt jegyzi meg róla, hogy „Almásról német katonáktól elvitetett,” de valószínűleg ő is megszökött, mert 19 éves korában, 1742-ben Szkala György vágújhelyi aranyműves Lippai Almási Andrást a Trencsén városában létezett aranyműves czéhbe tanulónak vétette fel; 1743-ban már legénynek állíttatott s neve a Trencsénben divót kiejtés után változott Lippaybói Libayra. Ezen András életrajzi adatait követve Vág-Ujhelyre származott, itt lett állandó lakása, itt alapított családot, elvevén Levius Zsuzsánnát s itt is halt meg az 1777-ik évben.

Egy fia volt, Sámuel, ki elhagyta az apjától alapított új otthont és Modorba költözött s innen később Bazinba. Modorban alapított családot, itt született 1782. márcz. 11-én fia Sámuel, a kitünő műöltvös, ki vándorlásai közben nemességét nem gyakorolta, kijött használatából úgy, hogy 1835-ben Tornamegye színe előtt nemességét bizonyító pert kellett folytatnia, a mit meg is nyert s a vármegye kiadta nemesi bizonyítványát.



A család leszármazása a következő:

|                                                                  |  |                                                           |  |                                                              |  |
|------------------------------------------------------------------|--|-----------------------------------------------------------|--|--------------------------------------------------------------|--|
| <b>István</b><br>(Vitalius Erzse)                                |  | <b>János</b><br>1689.<br>(Tamás Anna)                     |  | <b>András</b><br>1689.<br>(Tóth Erzse)<br>magtalanul elhalt. |  |
| <b>Borbála</b><br>(Dio György)                                   |  | <b>János</b><br>Almáson<br>(Sinion Ilona)<br>(Imri Ilona) |  | <b>András</b><br>sz. 1699.<br>(Molnár Zsuzs.)                |  |
| <b>Kala</b><br>(Bujdosó Zsigmond)                                |  | <b>István</b><br>sz. 1697.<br>Bölcsere költőzik           |  |                                                              |  |
| <b>Mihály</b><br>(Pap Erzse)                                     |  | <b>József</b><br>(Czibere Mária)                          |  |                                                              |  |
| <b>Mátyás</b><br>(Hérke Borb.)                                   |  | <b>István</b><br>(Farkas Judith)                          |  |                                                              |  |
| <b>Sámuel</b><br>sz. 1755.<br>Modorban, majd<br>Bazinba költözik |  | <b>János</b><br>1785 + 1832.<br>(Eberlein Zsuzsánna)      |  | <b>András</b><br>1796.                                       |  |
| <b>Gusztáv</b><br>1812 + 1853.                                   |  | <b>Lajos</b><br>1814 + 1888.                              |  | <b>Béla</b><br>1855.                                         |  |
| <b>Arthur</b><br>1891.                                           |  | <b>Sándor</b><br>1865.                                    |  |                                                              |  |

Csoma József.

## Abauj- és Tornavármegye nemesei- nek összeírásai.

### A Kassán 1649-ben élő nemesek.

|                     |                    |
|---------------------|--------------------|
| Almásy Mátyás       | Komjáthy János     |
| Altal Gáspár        | Kalmár György      |
| Árokszállásy Bálint | Kuthy István       |
| Árvay Mátyás        | Madarassy György   |
| Baloghy György      | Maklári András     |
| Csáthy György       | Mándi István       |
| Deblinger Simon     | Nebesz János       |
| Doby György         | Pathaky György     |
| Drovanszky Ferencz  | Rajsz János        |
| Feja András         | Rozgonyi János     |
| Gál Mihály          | Szabó Ferencz      |
| Gyöngyössy János    | Székely István     |
| Kapussy János       | Szikszay János     |
| Károlyi Mihály      | Szilágyi István    |
| Károlyi Pál         | Thállyay János     |
| Kemenczey István    | Udvarhelyi György  |
| Király Tamás        | Veresegyházy János |

### A Kassán 1649-ben élő, polgárjoggal bíró nemesek.

|                    |                             |
|--------------------|-----------------------------|
| Aranyossy János    | Kádos István                |
| Bakonyi István     | Károlyi Lőrincz             |
| Borbély László     | Kereszturi Literatus György |
| Boros Miklós       | Kékedy Márton               |
| Burja Péter        | Kolosváry István            |
| Csizmadia Gáspár   | Madár István                |
| Eötvös István      | Majtinyi András             |
| Erhárt Bálint      | Maklár András               |
| Felghmayer Kristóf | Maklár István               |
| Gyarmaty János     | Mathócsy György             |
| Györkey István     | Mathócsy Tamás              |
| Hunyady Benedek    | Meser György                |
| Kassay István      | Mikovinyi Dániel            |

Miskolczy András  
Miskolczy György  
Nádaskay Szabó János  
Nyitrai Ferencz  
Özv. Pattantyus Istvánné  
Püspöky István  
Sich Kristóf  
Silach Péter Deák  
Styrbicz András  
Szentgróthy János  
Szentkirályi Sebestyén

Tarján István  
Thornay István  
Varannay György  
Varjasi Nyereggyártó András  
Vass András  
Vass János  
Özv. Vass Mihályné  
Várady Miklós  
Vida István  
Vizkelethy Balázs.

(Revisiones rationum ab Anno 1645 ad annum 1689.  
Abaujvm. lev.)

Dr. Czobor Alfréd.



## A Torna-vármegyében kihirdetett czímeres nemeslevelek.

- Szabó* I. Lohin Szabó alias Szinai.  
*Szabó* I. Miskolczy alias Szabó.  
*Szabó* I. Nagy-Golopy alias Szabó.  
*Szabó* (de Mehy) I. Szabó alias Czece.  
*Szabó* Mátyás; test.: Márton, András és István. Kh.:  
1630. (Ker. sz. János ünnepe utáni kedd.)  
*Szabó* Mátyás I. Rubel Mihály.  
*Szabó* Mihály; fel.: Kismarthy Ilona; fia: András.  
II. Ferd. Wien, 1642. szept. 20. Kh.: 1643. nov. 1. (1643.77.)  
*Szabó* Péter és György I. Fejes Péter.  
*Szabó* I. Miskolczy alias Szabó.  
*Szabó* I. Vendéghy alias Szabó.  
*Szakál* János. Wien, 1639. márcz. 24. Kh.: 1639. okt. 26.  
(1639. 1.)  
*Szakáll* (de Szillicze) János. Kh.: 1628. (Feria secunda  
proxima post festum B. Elisabethae Viduae.) (1628. 172.)



*Szalay Benedek*. Kh.: 1622. nov. 30. (1622. 133.)

*Szalay Benedek*; fiai: István, János, Tamás és Mihály.  
Kh.: 1626. jun. 20. (1626. 160.)

*Szalonnay* alias Molnár Péter; fia: Mihály; testv.: Mihály.  
Pozsony, 1637. decz. 5. Kh.: 1638. ápr. 14. (1638. 220.)

*Szalóczy Sándor*; fiai: János; leányai: Anna, Kata, Erzsébet; rokona: Mihály s ennek fel.: Dus Zsófia; vér-rokonai: György és Mátyás. III. Ferd. Wien, 1654. jul. 2. Kh.: 1654. nov. 26. (1654. 228.)

*Szaniszló* (de Szoldzay) János; atyja: András; fiai: Miklós, Benedek, György, Pál; leánya: Erzsébet; Marthon János; test.: Ambrus. II. Ferd. Wien, 1634. máj. 20. Kh.: 1643. jul. 22. (1643. 68.)

*Szappanos Jakab*; fel.: Szaniszló Erzsébet; leánya: Kata; testv.: György és András. Kazinczy Gergely és Márton. Wramoczky Tóbiás, Tamás és Jónás. Szánthó György. Kh.: 1633. máj. 25. (1643. 202.)

*Szarady* alias Kiss János I. Barlogh István.

*Szatka János*; testv.: György, Mihály és András. Bez-dár György. Adamus Pál. Wien, 1661. jan. 24. Kh. 1661. febr. 16. (1661. 79.)

*Szatthmáry* I. Zathmáry.

*Szánthó György* I. Szappanos Jakab.

*Szántó Márton*; fel.: Czegely Erzsébet; testv.: János, Mátyás, András, Lőrincz, Benedek, Pál és István. Kh. 1633. máj. 25. (1633. 202.)

*Szász István*; fia: János. Székely Miklós. Kh.: 1632. (Feria quarta proxima post festum Inventionis S. Crucis.) (1632. 193.)

*Szegedy István* I. Poniwas István.

*Szekeres István* I. Toth András.

*Szekér István* I. Török István.

*Szekér* I. Tiheméri alias Szekér.

*Szepellyák Gergely*, Tóth András. III. Ferd. Pozsony, 1655. márcz. 12. Kh.: 1655. aug. 27. (1655. 234. 235.)

*Szepsy Pál* és István I. Domby János.

*Székely Marton*; fel.: Jasz Kata; gyermek.: János és.

Kata. III. Ferd. Wien, 1651. márcz. 16. Kh.: 1651. nov. 16. (1651. 175.)

*Székely* Miklós I. Szász István.

*Szép* János I. Benchik István.

*Szikszay* I. Literáti Szikszay alias Gyüre.

*Szilágyi* István I. Horváth alias Chiszár.

*Szinai* I. Lohin Szabó alias Szinai.

*Szinnyey* Mihály; fiai: András, János; fel.: Gogh Anna; testv.: István. Kh. 1634. (Feria quinta proxima post festum B. Dorotheae virg. et mart.) (1634. 203.)

*Szőke* György I. Buza István.

*Szűcs* alias Czece I. Szabó alias Czece.

*Szűcs* alias Kecskeméthy János I. Tiheméri alias Szekér.

*Szűcs* Demeter I. Foris Miklós.

*Szűcs* Pál I. Rubel Mihály.

*Szűke* György I. Kováts Péter.

*Szükös* György I. Naszray András.

*Szűrszabó* György; fel.: Konczos Dorottya; fia: István. Konczos István és fel.: Molnár Borbála. I. Lipót. Wien, 1661. ápr. 2. Kh.: 1661. decz. 13. (1662. 150.)

*Szűz* Menyhért; fia: Dániel; fel.: Zozik Orsolya; testv.: György s ennek fel.: Cserbecz Ilona; testv.: Szűz András, Mátyás és Jakab. III. Ferd. Wien, 1654. jul. 2. Kh.: 1655. aug. 27. (1655. 235.)

*Takács* András I. Poniwás István.

*Talpas* István és testv.: András. Janka István. III. Ferd. Wien, — nov. 15. Kh.: 1644. febr. 17. (1644. 40.)

*Terney* István; Gálszécsy Bapusz Tamás. Fodor alias Hegedüs Mihály. III. Ferd. Regensburg, 1653. decz. 18. Kh.: 1654. okt. 1. (1654. 225.)

*Thamássy* I. Kura alias Föl-Némethy.

*Thoma* alias Fekete István; id. István és János; János fia István; id. István fel.: Szörös Borbála; János fel.: Orosz Kata. Pap György és István. I. Lipót. Luxemburg, 1665. máj. 4. Kh.: 1665. jun. 17. (1665. 244.)

*Thot* György; fiai: János és András; testv.: Thoth Gergely és Lancdts János. III. Ferd. Wien, 1661. jun. 27. Kh.: 1655. okt. 5. (1655. 173.)

*Thury István* l. Novakay alias Nagy.

*Tiheméri* alias Szekér István; fel.: Deák Zsófia; fiai: Mihály és István. Szekér Tamás, Hebrancz András, Fekete János és György. Szűcs alias Kecskeméthy János, Chimár János. III. Ferd. Wien, 1652. jan. 10. Kh.: 1652. márcz. 7. (1652. 185.)

*Tolnay Pál*. Pozsony, 1646. okt. 26. Kh.: 1647. szept. 2. (1647. 114.)

*Tosa v. Tosar István*; fel.: Czeglédy Borbála; testv.: Kiss András, Gergely és Mihály. Wien, 1633. nov. 3. Kh.: 1634. jan. 7. (1634. 203.)

*Tott Máté* l. Szabó Demeter.

*Tóth András* l. Szepellyák Gergely.

*Tóth György*. Nagy György, András és Imre, Dokos Mihály, Márton és István. Kalmár István. I. Lipót. Wien, 1660. jan. 2. Kh.: 1660. febr. 4. (Feria quarta prox. post. Dominicam Sexagesimae.) (1660. 27.)

*Tóth* l. Szabó alias Tóth.

*Tóth István* l. Fejes György.

*Tóth István* l. Hotta György.

*Tóth János* l. Hotta György.

*Tóth János és Miklós* l. György Mátyás.

*Tóth Márton, Máté, Mátyás, Lukács, Balázs, János és István* l. Szabó Demeter.

*Tóth Mihály és László* l. Prónay alias Graizel.

*Tóth Mihály* l. Sipos János.

*Tótt András*; anyja: Korláth Anna; fel.: Kozma Ilona; testv.: Simon és ennek fel.: Rácz Kata s fiuk: Péter. Kh.: 1633. nov. 16. (1633. 203.)

*Tótt István*; fel.: Szűcs Anna; testv.: Miklós és ennek fel.: Zsófia. Wien, 1629. aug. 21. Kh.: 1631. (Feria quarta prox. post. fest. B. Gregorii Papae.) (1631. 186.)

*Tóth András*; fel.: Somogyi Erzsébet; fia: Mihály; leánya: Kata; testv.: György. Benics András, Szekeres István, Angyal György, Nagy Mihály, András és György. Gál Mihály, György, András és János. I. Lipót. Wien, 1659. márcz. 1. Kh.: 1659. (Feria quarta prox. post. Paschalis festum) ápr. 16. (1659. 12.)



*Totth* alias Kiss István, János, György és Mihály. Isoo Mihály. I. Lipót. Wien, 1668. jan. 10. Kh.: 1668. jun. 2. (1668. 324.)

*Tóth* János; fel.: Eke Erzsébet; fiai: György és Mihály; leányai: Ilona, Kata és Anna; testv.: Mihály és fel.: Nagy Zsuzsanna és unokatestv.: Nagy Ferencz. Sopron, 1625. nov. 14. Kh.: 1626. márcz. 12. (Invocavit vasárnap utáni szerda.) (1626. 157.)

*Török* István és Márton. Czeker István és fel.: Molnár Erzsébet s fiuk. III. Ferd. Wien, 1652. jun. 8. Kh.: 1653. szept. 25. (1653. 200.)

*Turóczy* János és Mihály I. Fazekas István.

*Turóczky* Pál; Soldos Judith; fiai: Pál és Mihály. Német Gáspár. III. Ferd. Wien, 1651. szept. 8. Kh.: 1652. jun. 6. (1652. 188.)

*Turóczy* alias Sinna Mátyás; fel.: Erzsébet; gyermek.: János, Márton és Borbála; *Turóczy* György és fiai: János és András. Korocz alias Laczko István. III. Ferd. Wien, 1654. aug. 18. Kh.: 1656. jan. 13. (1656. 247.)

*Tüdös* János és fiai: István, Origenesz, Mihály, Gergely, Imre, Pál és György. Pozsony, 1637. decz. 7. Kh.: 1638. ápr. 14. (1638. 220.)

*Tymár* András. I. Krigk alias Passai.

*Ujházy* György I. Lükő János.

*Ungha* András; fiai: Gergely és István; test.: Péter ennek fia: Mihály; mostohatestv.: Czattky János. Kh.: 1633. máj. 25. (1633. 202.)

*Urbán* (de Pelsőcz) Miklós; testv.: Gergely, Márton és Benedek.<sup>1)</sup> Kh.: 1638. ápr. 14. (1638. 220.)

*Vadász* János és fogadott fia: Hegedüs Mátyás. Pozsony, 1647. Kh.: 1647. júl. 20. (1642. 113. 114.)

*Vajas* Péter; fel.: Molnár Dorottya; fia: Kórody István; testv.: Lukács, János és Bálint, Veres Mihály, András, István, János, György és Gergely. Wien, 1686. márcz. 1. Kh.: 1636. júl. 4. (1636. 212.)

*Vajtho* (de Szegligeth) Miklós; fia: János; leányai:

<sup>1)</sup> A közgy. jegyzőkönyv elrongyolódása miatt a datum hiányzik.

Anna és Kata. Vajtho (Literatus) Lőrincz és leánya: Dorottya. Kh.: 1598. Ouasimodo vasárnap utáni szerda. (1598. 2.)<sup>1)</sup>

Varga András l. Kozák András.

Varga Gergely l. Panyi Bálint.

Varró István és Mihály. l. Lipót. — Kh.: 1693. okt. 12. (1693. 328.)

Vasalich György; testv.: Péter, Mátyás, János, Ferencz, Dorottya és Orsolya. l. Lipót. Pozsony, 1659. aug. 20. Kh.: 1659. (Feria tertia proxima post festum Nativitatis Christi Salvatoris) decz. 30. (1659. 23.)

Vass Gergely és testv.: Lukács; mostohatestv.: Elek, Péter és Pál. Kh.: 1629. jan. 31. (1629. 172.)

Váradí alias Kardos Mihály és István l. Fazekas István.

Váradí alias Szabó István l. Kecskeméthy György.

Váradí Mihály. Kh.: 1667. aug. 25. (1667. 308.)

Vendégthy alias Szabó Mihály, János, István, másik Mihály; Vendégthy alias Szabó András, Mihály testv. s András fia, István. III. Ferd. 1652. márcz. 15. Kh.: 1652. decz. 19. (1652. 195.)

Vendégthy János l. Chiszár János.

Veres Mihály l. Vajas Péter.

Vécsei István; testv.: János. Zathmáry István. III. Ferd. Wien, 1652. márcz. 15. Kh.: 1652. decz. 19. (1652. 16.)

Végh Mihály és testv.: András és István. II. Ferd. Wien, 1632. máj. 25. Kh.: 1663. okt. 11. (1663. 170.)

Villant Imre l. Orbán Imre.

Vincze (de Szina) András és György l. Lohin Szabó alias Szina.

Vinczi András l. Jakobey Antal.

Visontay Gáspár; fiai: István, Gáspár, János és Gergely, leánya: Erzsébet és ennek férje: Sebeők István. Bartus Gergely, Pál, György, Albert és István. Wien, 1632. jul. 8. Kh.: 1634. jan. 7. (1634. 203.)

Wramoczky Tóbiás, Tamás és Jónás l. Szappanos Jakab.

Zanik Lukács; fiai: János, Gáspár és Mihály; leányai: Anna, Kata, Ilona és Erzsébet. Kh.: 1629. (Laetare vasárnap utáni szerda.) (1629. 172.)

Zathmáry István l. Vécsei István.

Zdobai l. Pap alias Zdobai.

Zsarnay l. Sarnay.

### Pótlás.

Kovács Péter; fel.: Anna. Szűke György, fiai: Márton és István; György felesége és fiai: György és Mihály (de Somfalva.) III. Ferd. Wien, 1652. jun. 8. Kh.: 1653. szept. 25. (1653. 200.)

**Dr. Czobor Alfréd.**

<sup>1)</sup> Régi mutatók nyomán. A jegyzőkönyv hiányzik.

# VEGYESEK.

## Képirás. Ágyunevek.

### I.

*Adalék a kassai festőczéh történetéhez.*

Kassa városa, mint Felsőmagyarországnak már a középkorban is egyik góczpontja, nevezetes volt minden tekintetben magas színvonalu szellemi életéről. Különösen áll ez a képzőművészetekre. Kemény Lajosnak az Archaeologiai Értesítőben, meg egyebütt közzétett számos cikke, továbbá a városban mind mai napig fennmaradt bár kevés, de annál becsesebb műemlék bizonyítja fenti állításunk helyességét. Mindezekhez még a következőkben ismertetni szándékol, 1530-ból fennmaradt levél is becses adalékot szolgáltat.

Kassán már a középkorban volt a festőknek czéhe és valószínűleg czéhszabályzata is, sőt 1476-ban már czéhhecsétet is vésetnek. Mivel azonban festő oly kevés volt, hogy egy czéh belőlük ki nem került volna, ennél fogva kénytelenek voltak a szintén kevés számú aranyművessel társulni. Így jött létre a kassai aranyműves- és *festőczéh*. Azonban — úgy látszik — még így is kevesen voltak és, hogy a czéh tagjainak számát szaporítsák, arra a gondolatra jöttek hogy az eperjesi aranyműveseket is belevonják a kassai aranyműves- és festőczéh kötelékébe. Ilyen czéhbe való felvételtől kifolyólag kelt az alábbi levél:

1532. január 22, Kassán.

A kassai aranyműves és festő czéhmesterek levele Eperjes város tanácsához, melyben János és Zsigmond eper-



jesi aranyműveseknek a czéhbe való felvételéről irnak és bizonyos *Lukács* mester ellen panaszkodnak.

Unseren freuntlichen grusz und willige dynstbarkeytt befor. Namhafftig weyse und gunstige herrn, es ist euch bey gutter massen eindechtig, wy ewer namhafftig Weyszkeytt yn nicht lang vorschynen zeytten an unsz beschaydenn hatt dy erbaren Mayster Hansz und Sigismund Goldtschmidt sampt yhrer gesellschaft hy umb unserer zcech gewonheytt und gerechtigykeytt zcu werbenn do mitt so ynn E. N. W. mittel sich yhrs handwerck gevern woldenn ewerer Statt heynn nochteyll erstundt, hab wyr sy wyllig ynn unser Gesellschaft angenohmenn yhnen vorgundt unser zcech brauch und gerechtikaytt zcu nyssen, do mit nicht gesucht das unser, sunder E. N. W. wolgefallen. Ist unsz aber das zcu eren khomenn, wy ynn iczbemeldt E. N. W. mittel sey gesessen. Meyster Lucas golltschmidt welcher nicht vorgenugt, das er unsz und denn unserer zcechen mittgenossen zcu nochteill trachtett, sunder auch unsz sampt unser zcech vorsprechen darff, welchs wyr durch angeczeytt unser willige dynstbarkeytt gegen E. N. W. nicht vormeynenn vorschultt haben. Dorum bytt wyr fleissig ynn freuntlicher zcuvorsicht E. N. Weisheit woldt denn eebemelten Meyster Lucas der massen anholdenn, das unser und der unseren nochteyll mitt seinem vorteyll nicht suchen woldt, denn wyr wyssen auch wasz yn drugt. Do mit woll wyr unsz E. N. Weyszheytt befohlen haben. Gegeben ausz *Kasch*, am tag Vincencii, noch Christi geburt Jar 1530.

N. N. W.

willige fyer Meyster und  
eltyst der Zcech der Goldt-  
schmydt und Moler.

*Kivül:* Denn Namhafftig Weyszenn herrenn her Richter und geschwornen Rotts zcum *Epperies*, yhrn gunstigenn herrn.

(Papirosón, kivül a czéhnek 1476-ból való szép zárópecsétjével. Eperjes városának jelenleg rendezés alatt álló levéltárában.)

## II.

*Ágyunevek kassai levelekben, 1528.*

Zápolyai János király és Ferdinánd közt a mohácsi vész követő években dúló polgárháboruk a meglehetősen

elszigetelten állt felsőmagyarországi városoknak is sok gondot okoztak. Nemcsak saját erejükre, seregükre, hadi felszerelésükre kellett támaszkodniok, a si vis pacem, para bellum elvénél fogva, hanem, a mi a mai taktikának is egyik sarkalatos tétele, mindig tisztában kellett lenniök az ellenség számbeli erejével, mozdulataival, támadásuk irányával, néha még rejtett szándékaikkal is. Így a városok a kémszolgálat nagy fontosságát korán felismervén, azt tőlük telhetőleg igyekeztek tökélyre vinni. Ennek a körülménynek köszönhetjük, hogy p. o. Kassa városa 1528-ban nemcsak az ellenség számbeli erejét, de még ágyuinak nevét is tudta. Így 1528. február 26-án Kassa város tanácsa levelet ír Eperjes város tanácsához, melyben tudatja „wy der Janosz wayda von Hwyyheller (ujhelyer) schlosz ab ist zcogen, wen er das selbige nicht hot mügen gewynnen“, most ugylátszik, — folytatja az írás — hogy a Szepesség felé igyekszik, de azt nem tudni, hogy ki ellen megy. Ferdinánd seregei már utban vannak és néhány nap alatt ide is érnek. Végül jelenti, hogy „dem Janosch wayda seyn zcwe grosze pixen under Hwhel (t. i. Ujhely) zcu sprungen, dy eyne hot *Margithaszon*, geheyszen, und dy andere *Dorothy asson*“.

Mint láttuk, a város arról ír, hogy Ferdinánd seregei már utban vannak, t. i. a felsőmagyarországi városok felé és hogy kevés napok múlva ideérnek. Bizony a jóslat nem egészen vált be, mert Kacziáner még júniusban (1528) is Trencsén megvételével vesződik. Ugyanis a Ferdinánd seregei a Vág völgyén a Szepességen át akartak Kassa felé jönni. Egy 1528. június 3-án kelt levélből tudjuk mindezeket, a melyben Kacziáner ágyuiról, illetve azok neveiről is említés történik. A mondott napon kelt levél tartalma a következő:

Kassa város tanácsa levelet ír Eperjes város tanácsához, melyben tudatja, hogy emberük meghozta Kacziáner levelét, melyben ez ígéri, hogy a városokat megvédi. Ugyanez az ember jelentette, hogy Kacziáner megszállta Trencsént („das Schlosz Stencz“), a hol két álló napig várt „auf grosze zcwe pixen *perlepausz* wnd *Weckauß* genant, wnd sag, das Gott hab lob, noch yn dem folk wenig schade gescheen sey,

swnder teglich haben sy zcwen oder dray lermen.“ Mindezt pedig azért írják, hogy a városoknak tudomása legyen arról, hogy „wy es noch mit Drencz stett.“

(Mind a két levél eredetije papirosra írva, zárópecséttel ellátva, Eperjes város levéltárában őriztetik.)

**Dr. Iványi Béla.**

### **Oltaim-levél.**

En hatvani Musztafa olaj bék Isten engedelmeiből Felső- és Alsó-Méráknak örökös földesura, adom tudokra az kiknek illik. Mivel Alsó-Méran annak előtte lakos, de most az háborúságban Miskolczon lakó nemes Puki Mártonnal alkuttam meg, hogy alsó-Méran levő udvarházát meg építvén mostani megégett és pusztult állapotjából felépítetvén, akár ott lakjon, akár ne lakjon, maga és holtá után maradékát is, énnékem és holtom után maradékimnak is egyik Szent-György naptól fogva másik Szent-György napig azon alsó-mérai udvarházátul, ott való mindenféle majorkodtatásától három aranyat adjon török adóban, énis jó emberségemre, úri hitemre fogadom, hogy attól az jószágtól többet sohais három aranyánál nem kívánok, sőt holtom után az kik fogják birni az alsó-mérai jószágot, azok is több adót három aranyánál ne kívánjanak, megirt Puki Mártonon és maradékin, ezen alkuvásunk kezdetik ez jelen való ezerhatszáznyolczvanhárom esztendőbéli Szent-György napkor, melynek nagyobb bizonyosságára adiam ez levelemet pecsétemmel megerősítvén és magamat törököül ezen levélre reá íratván. Költ Miskolczon Aszalai András házánál Boldogh Asszony havának huszonhatodik napján anno 1683.

Miskolczon lakó *Szigyártó András*

(P. H.)

*Kereskiny Pál, és Diöri Báliut*

hites emberek előtt.

Végül néhány sor török írás, melynek értelme Vámbéry Ármin fordítása szerint ez: „A következő a határozat: A mint ők írásban kifejezték, épen oly értelemben megadtuk a „*temeszük*“-öt azaz az engedelgyírást. Senki őket jogaikban



ne sértse. *Ahmed* aga. Hatvani *Amed*. *Sipak* hatvani Szubati (hivatal). *Siavus*. Karsa." (Eredetije a Puky-család levéltárában Tomoron).

— y.

## Viharos közgyűlések Torna-vármegyében 1669-ben.

Torna-vármegye rendjei az 1669. szeptember 5-iki tisztujtó közgyűlésre igen puskaporos hangulatban gyűltek egybe. A főispán, Buzini Keglevics Miklós, ugyanis alispánjelöltjüket el akarta ejteni s a szokástól eltérőleg saját tartózkodási helyére, Szádelőre, hívta össze a közgyűlést. A privilegiumaira féltékeny megye közönsége azonban előbb a rendes székhelyen, Tornán, jött össze, hogy affölött tanácskozzék, vajjon a főispán ezen intézkedése nem ellenkezik-e a vármegye szabadságával. Végre Abauj-vm. példájára hivatkozva mégis csak elmentek Szádelőre. A főispán a megjelenteket a maga lakására hívta gyűlésezni. Talán azt remélte, hogy a tisztujításnál, így könnyebben fog rájuk hatni akaratának érvényesítése érdekében. Azonban csalódott, mert a rendek vonakodtak nála megjelenni. Kénytelen volt tehát maga közéjük menni, hogy az elnöki széket elfoglalja. Miután Komjáthy Zsigmond, a megye érdemes alispánja, a szokott módon hivatalát letette, átadván a megye pecsétjét a közgyűlésnek, az egybegyűlt főurak és nemesek továbbra is felajánlották neki hivatalát. A főispán erre — valószínűleg személyes okokból — ellenszegült a közgyűlés akaratának és nem akart a jelölésbe beleegyezni. Az alispán pedig megköszönvén a közgyűlés jóindulatu bizalmát, kijelentette, hogy kész hivatalát újból felvállalni. És most jött létre a teljes conflictus. A főispán ennek hallatára felugrott, a megye pecsétjét és jegyzőkönyvét erőszakosan magához ragadta és kinyilatkoztatta, hogy Komjáthy Zsigmondot nem ismeri el alispánnak s ezzel a közgyűlést otthagya. Ez pedig, mielőtt az újra megválasztott alispánt feleskette volna, tapintatlanságból küldöttséget menesztett a haragos főispánhoz, hogy követelje tőle vissza a jogtalanul elvitt pecsétet és jegyzőkönyvet s birja rá a választásba való beleegyezésre. A főispán azonban megmaradt elhatározásánál és semmit sem adott vissza. A közgyűlés erre, ragaszkodván

szabadságaihoz („Libertati suae inhaerens“), az alispánnal az esküt letétette és őt állásában megerősítette, ugyszintén a többi tisztviselőket is. Ezután Barakonyi Ferencz, Horváth Ferencz és Rajczai András személyében újabb küldöttséget alakított, hogy ez járjon el a pecsét és jegyzőkönyv visszaszerzése dolgában. A következő közgyűlést pedig szept. 14-ikére Tornára tűzte ki. Ekkor azonban nem sokat végeztek, mert a nemesek igen gyér számban jelentek meg. E miatt a közgyűlés a távollevőket egy-egy frt.-tal megbírságolta. A főispán is a kiküldöttek előtt ugy nyilatkozott, hogy a zavarok elintézését a következő gyűlésre halasztja, majd ha többen lesznek.

A legközelebbi, október 6-iki gyűlésen a főispán megint csak nem adta vissza az elvitt tárgyakat. A megye közönsége most már elvesztette türelmét. Az alispán, miután az idézést szabályszerűen elküldötte, a főispánt perbe fogta. Nem lehetetlen, hogy ez utóbbi fontolóra véván törvénytelen cselekedetét, a megye e komoly lépésére meghökkent a következőkértől, mert a következő, nov. 6-iki közgyűlésbe minden újabb felszólítás nélkül visszaküldte a pecsétet és a jegyzőkönyvet Fáy László és Nagyidai Székely András táblabírák által. Ennek kapcsán a peres eljárás is meg lett ellene szüntetve. De a megye nemessége okult ezen esetből és statutumot hozott, mely szerint a jövőben ugy az alispánnak, mint a jegyzőknek a megye pecsétjét és jegyzőkönyveit tisztjük letétele alkalmával nem szabad addig kiadni kezükből, míg a szavazás eredménye szerint helyükbe ujak nem választattak, kiknek azután a lelépők azokat közvetlenül adják át kezükbe.<sup>1)</sup>

(Prothocollum Comitatus Tornensis Anni 1669. fol. 382 - 384.)

**Dr. Czobor Alfréd.**

<sup>1)</sup> „Statutumque est: Ut de caetero tam Vice-Comites, quam jurati Notarii sedis nostrae moderni et futuri, eadem sigilla et prothocolla nostra, tempore depositionis officiorum suorum, non prius resignabunt, quam alii fuerint communi suffragio electi et confirmati, ac non nisi per manus eisdem Vice-Comiti et notario surrogatis tradere et assignare“. (Proth. Com. Torn. 1669. fol. 384.)

# Irodalom.

*Eöttevényi Nagy Olivér dr.: A dinasztikus politika hullámvázai. Kassán, 1910. 8. r. 79. l.*

A kassai kir. jogakadémia kiváló tanára a szabadságharcz és kiegyezés közé eső korszak politikai történetéről nagybecsű tanulmányt adott közre, melyben e változatos korszak eseményeinek minden mozzanatát hűen összefoglalván, azon tétel helyességét bizonyítja, hogy a külügyi helyzet a nemzet és a dinasztia közötti harcoknak miként való eldőlésére mindig elsőrangú fontossággal bír. A szerző e munkájával a fellelt időszak történetének a megvilágításához is nagyban hozzájárult.

**Dr. Cz. A.**

*Kiszei Péter, Üstökös Csillag. Kassa. 1683. — Harsányi István: Kiszei Péter élete és munkái.*

Kiszei Péter, gönczi reform. lelkész életirója, Harsányi István, nagy buzgalommal szedte egybe az Üstökös Csillag írójának működésére vonatkozó adatokat s egyuttal említett főművén kívül, ugyancsak ismét közzétette másik ismert művét, üdvözlőversét, melyet Somosi Petkó János paptársához intézett, midőn ennek „Mennyország dicsőssége“, „Pokolrettelessége“ című munkája Kassán megjelent.

Kiszeinek Üstökös Csillaga megírására az 1680-ik évben ismét feltűnt Halley-féle üstökös adott alkalmat. A mű tulajdonképen egyházi beszéd, mely az 1682-ik év bőjt-más havának 2-ik és 16-ik napján hangzott el a gönczi gyülekezetben.

A mi a mű szerzőjének életét illeti, Kiszei a sárospataki kollegium tanítványa, illetve seniora volt, majd valószínűen Heidelbergben tanult s Gyöngyösön és Gönczön lelkészkedett.

Az elfeledett abaujvármegyei író emlékét érdemes volt feleleveníteni s Harsányinak buzgalma elismerésünket érdemelte ki.

**K. L.**



*Ferdinandy Gyula: Vármegyék reformja.**Kassán, 1910. 8. r. 84. l.*

*Ferdinándy Gyula*, vármegyénk főjegyzője, a közigazgatásban nagy jártasságra valló tudáson és bő tapasztalaton alapuló művében visszatekintve a vármegyék múltjára, ismerteti a vármegye jelen helyzetét és logikus következtetésekben tárgyalja a vármegyei reformok kérdését. Az első fejezetben rámutat a múltban a vármegyék alkotmányvédelmi szempontból fontos szerepére; a másodikban a jelen vármegyét mutatja be s utal ama visszasságokra, melyek a vármegyék működését megbénítják. A harmadikban az általa contemplált reformokat adja elő, követelvén a vármegyék függetlenítését a központi hatalomtól, a mit azzal vél elérni, hogy a „cassa domestica“ visszaállíttassék, sőt a közadók részben a vármegye pénztárába utaltassanak át. Végül a negyedik fejezet keretében a vármegyék államosítása ellen foglal állást.

Dr. Cz. A.

==



Kamarási és nemesi ősfák összeállítására, valamint nemesség- és czimerigazolásokra s egyéb hasonló ügyekre nézve készséggel szolgál felvilágosítással

## **a szerkesztőség.**

(Válaszbélyeg mellékelendő.)

.....

# **HIRDETÉSEK**

.....

Czimerek megfestésére vállalkozik

**STEPHANUS ISTVÁN**

heraldikai czimerfestő

Budapest, VIII., Szüz-u. 5. sz. II. em.

# Bradovka Gyula

ruhafestő, vegyitisztító és gőzmosógyára

: Kassa—Nyiregyháza. :

A „Hattyuhoz”

A „Hattyuhoz”

Alapítási év 1812.

Szállítás 6 nap.



Alapítási év 1812.

Szállítás 6 nap.

Vegyileg tisztíthatnak és festetnek: női, úri és gyermekruhák, csipke- és szövet-függönyök, kézimunkák, szőrmeneműek, keztyűk, bőrkabátok, strucztoollak és boák stb. Gallér- és kezelőtisztítás.

.....  
Vidéki megbízásokat pontosan teljesítik.



# ALEXY ÖDÖN UTÓDA VÉSNÖK

KASSA, FŐ-UTCA 12. SZÁM.

Mindenmő heroldikai munkák készítése művészi kivitelben. :: Csaldői czimervek festése és vése, ruggyanta és egyéb bélyegzők, czimeres presétnyomók készítése jutányos árban ::

## WOTTITZ VILMOS

REPRODUKÁLO ÉS  
FOTOCZINKOGRA-  
FIAI MŰINTÉZETE

BUDAPEST, VI., KOSSUTH-UTCZA 1. SZÁM.

(Ferenzielek Bazára).

### A legjobb bőrfényesítő!!



**SZÉKELY ÉS TÁRSA**

VEGYI TERMÉKEK ÉS FESTÉKGYÁRA

KASSA, PESTI-UT.

TELEFONSZÁM 21.

# Kassai Könyvnyomda és Lapkiadó Részvénytársaság

Fő-utca 64. szám.

Elvállal minden e szakba  
vágó munkákat gyors, iz-  
léses és pontos előállítás-

:: ban. ::

Teljesen új és modern  
betűanyag felszerelés.

Felsőmagyarország leg-  
nagyobb üzeme.

**Grand Café**

**KASSA.**

**BERGER**

Az uri közönség  
találkozó helye!

**nagy kávéház.**

**VIZY DOMOKOS**

FÜSZER-, PSEMEGE- ÉS  
KÁVÉBEHÓZATALI ÜZLETE

**KASSA.**

.....  
„VIZY-MELANGE“

pörkölt kávé a legjobb. Tessék  
megpróbálni. — Mellékelve lesz a  
kávéfőzés legjobb módszer leírása.

Naponta pörkölés.

Napi pörkölés 1000 kilogramm.

Nyers kávék szintén nagy választékban

:: kilója K 2.40-től K 4.50-ig. ::

Megrendelések a beérkezés napján  
azonnal postán bérmentve elintéztetnek.



# A KASSAI JELZÁLOGBANK

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

FŐ-UTCZA 4.

.....

**Elfogad betéteket** tartalékkönyvecskére vagy folyószámlára legelőnyösebb feltételek mellett.

**Vesz és elad** értékpapírokat, arany és ezüst pénznemeket, idegen bankjegyeket. — Átutalásokat bármely külföldi piacra is **közvetít.**

---

Tűz- és betörésmentes safe deposit.

Sorsjegyek részletfizetésre.

Osztálysorsjegyek.

Sorsjegyek alakítása.

---

Minden egyéb bankügylet gyors

:: és előnyös lebonyolítása. ::



# Nyulászai Béla

## dohány- és szivartőzsdéje

Kassa, Fő-utca 12. sz.

Sorsjegy, papíráru, játék-

kártya, képes levelező-lap,

hirlapeladás.

Hírlapelőfizetések felvétele.

Alapították 1844. évben.

## Kassai Takarékpénztár

a székesegyházzal szemben, (saját házában).

Felsőmagyarország legrégebbi  
és legnagyobb pénzügyintéze.

Betéteket gyümölcsösztet. —  
Kölcsönt váltóra, betáblázásra,  
vagy folyószámla alakjában In-  
gyenes pénzügyátutalás Amerikába.

---

Legelőnyösebb feltételek megállapodás szerint.

## Ha jó ruhát

készen vagy mérték szerint  
óhajt beszerezni, m e n j e n

## Neumann M.

cs. és kir. udvari szállító céghez

**Kassa, Fő-utca 27.**

.....  
Kivánatra képes árjegyzék ingyen.



# WEINER IZSÓ

kalap és uri divat üzlete

KASSA, Fő-utca 15. szám.

ajánlja kizárólag elsőrendű áruit, ugyanint kalapok, uri fehérneműek, bőrdők, úti- és kocsitakarók, kesztyűk, nyakkendők és mindennemű uri divatcikkeket. Különlegességek vadászczipőkben, bőr- és posztolábszárak, valódi dániai Lawala bőrkabátok, mellények és sapkákban. Vidékre kívánatra választékot is küldök.

## Pallaghy Béla

gyógyszeráru kereskedése a „KIGYÓ”-hoz  
Kassa, Fő-utca 91. szám.

**Gazdasági,** állatgyógyászati és különféle háztartási cikkek.

**Kötszerek,** gummiáruk és betegápolási kellékek. Mentőszekrények.

**Gyógy-,** pipere- és háztartási szappanok.

**Szájvizek,** köröm-, haj- és bőrápolószerek.

**Illatszerek,** kölni vizek, szobaillatok.

**Rum- és likőressenciák.**

**Gyógyszer-**specialitások, gyermektápszerek.

**Fertőtlenítő szerek,** fürdőpótlékok és gyógysók.

**Ásvány- és gyógyvizek.**

Egér-, patkány- és rovarirtó-szerek.

Fényképészeti cikkek s vegyszerek.



# Bauernebl és Fia

sörfőzde és malátagyár

Telefon szám 78. **Kassa.** Alapítva 1857.

Termeli a legjobb minőségben  
a következő söröket

**Király-sör**  
**Korona-sör**  
sötét **Bajor-sör**

Legujabb műszaki berendezéssel  
és mesterséges pinczehűtéssel  
felszerelve.

Nagyobb küldemények saját jéggel hűtött  
szállító-kocsijainkban szállítatnak. A különböző  
minőségű sörök szállítása palackokban történik.  
Bővebb felvilágosítással, nemkülönben árjegy-  
zékkel kívánatra a sörfőzde készséggel szolgál.

**ROYAL nagy étteremben kizárólag**  
**e sörfőzde söre méretik ki.**

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS! :: TELEFON 171.

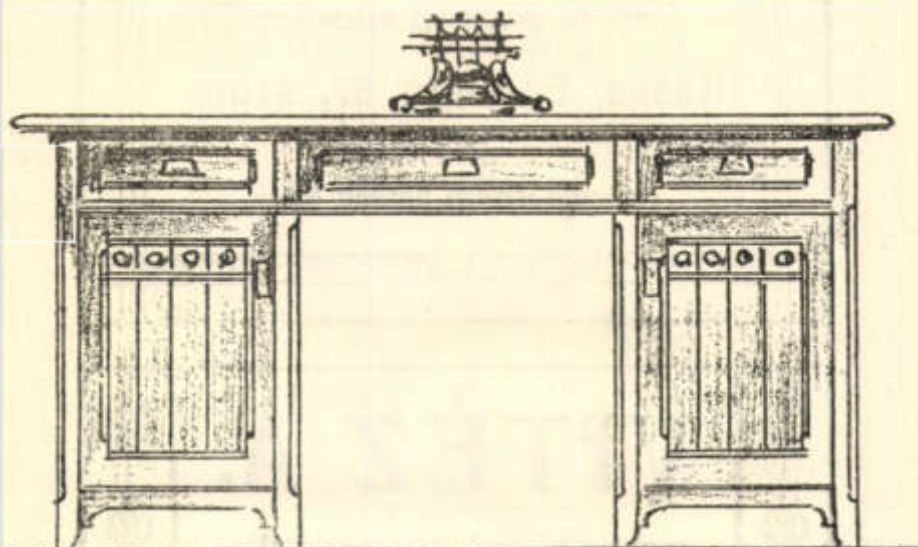
JAKOBOVICS ÁRMIN ÉS TESTVÉRE

első kassai butormintaterme és butoráruháza

Kassa, Fő-utca 39. szám.

(saját házban) :: a székesegyházzal szemben.

== KÉPES ÁRJEGYZÉK KIVÁNATRA BÉRMENTVE. ==



Raktárunk tartunk mindig legnagyobb választékú készletet **szilárdan dolgozott** butorokból, minden most használt fából és **stylben**, egymint: teljes háló-, ebédlő-, uriszoba- és szalonberendezésekből **luxus-, fantasia- és ülőbutorokból, szőnyegdiványok, ottománok és mindennemű matrásokból**; egyaránt vállalkozunk mindennemű **diszítési és kárpitosmunkákat is**. Továbbá nagy raktárt tartunk **szőnyegek- és függönyökben**.

Raktár, előszoba- és konyhabutorberendezésekből.

:: Kedvező fizetési feltételek mellett is szállítunk. ::

Dus raktár mindennemű **részbutorokban**. — **Specialisták**  
== modern angol bőrbutorokban. ==

A n. é. köszönetnek figyelembe ajánljuk a most létesített külön osztályt **tömörfa (massiv) butorokban**, amennyiben egy elsőrangú tömörfa (massiv) butorgyárnak a **kizárólagos elárusítását**, illetve **képviselőtét Ab.-Torna-, Zemplén-, Sáros- és Szepesmegyék** részére átvettük és ezen kitűnő gyárműnyből jutányos árszabás mellett állandó nagy raktárt tartunk. Különösen ajánlható ez a **tömörfabutor szállodák, fürdőhelyek és villák berendezésére**.



Telefon 30. sz.

Telefon 30. sz.

## Szakmáry és Zilahy

csemege-, fűszer-, cukorka-  
= és ásványviz-üzlete =

Kassa, Fő-utca 57. szám.

Naponta frissen pörkölt kávé.

## VITÉZ A.

gazdasági szakkönyvkereskedése  
::: zenemű- és papirkereskedés :::

Kassa, Fő-utca 75. szám.

Minden irányu magyar  
és német nyelvű szak-  
munkák nagy raktára.

Az évente megjelenő általános  
könyvjegyzéket kívánatra in-  
gyen és bérmentve megküldjük.











# Geiger Henrik, Kassa

Iroda: Kossuth Lajos-utca 27.

Műszaki különlegességek és gyáruzeml. cikkek az összes iparágak részére.

A darmstadti motorgyár r. t. Darmstadt  
gyártmányainak egyedelárusítása.

## Szivógáz motor telepek

Antracit, barnaszén, brükett, koks és faszén üzemre.

Benzin-, nyersolajmotorok, lokomobi-  
lok, cséplőkészletek, motordynamók,  
szivattyuk, mezőgazdasági gépek és  
eszközök.

Nagy raktár és állandó gépkiallítás

**„Kühne“** Mezőgazdasági **Moson,**  
Gépgyár R.-T.  
és a

**Budapesti Szivattyu- és Gépgyár rt.**

**Budapest**

gyártmányaiból.

### Elvállalja:

malmok átalakítá-  
sát, szállít uj és  
használt malombe-  
rendezési tárgya-  
kat, szítaselymet,  
olajat stb.

I p a r i b e n z i n - ,  
nyersolaj, koks,  
kőszén, kovács -  
szén szállítás.

### Berendez :

gazdaságokban víz-  
vezeteket, villany-  
világítást, takar-  
mánykamrákat  
stb.

**Költségvetés és felvilágosítás ingyen.**





Magyar Leszámitoló  
és Pénzváltó Bank  
✠ Kassai Fiókja ✠

Befizetett részvénytőke 60 millió korona.

Elfogad pénzbetéteket

Leszámitol váltókat

Finanszíroz ipari és kereskedelmi vállalatokat

Jelzálog-kölcsönt nyújt ingatlanokra és már fennálló jelzálogkölcsönöket konvertál saját kibocsátású 4 és 4 $\frac{1}{2}$ %-os záloglevelei alapján

Terményelőleget folyósít.

Bérbe ad Safe deposit rekeszeket.

A bankszakma minden ágában szívesen szolgál felvilágosítással.